

**FINDIK ÜRETİMİNDE
YAYIM YAKLAŞIMLARI:
SAMSUN İLİ ÇARŞAMBA İLÇESİ ÖRNEĞİ**

Zehra YILMAZ

**Yüksek Lisans Tezi
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Aydın GÜREL**

2016

T.C.
NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**FINDIK ÜRETİMİNDE YAYIM YAKLAŞIMLARI:
SAMSUN İLİ ÇARŞAMBA İLÇESİ ÖRNEĞİ**

Zehra YILMAZ

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: Prof. Dr. Aydın GÜREL

TEKİRDAĞ-2016

Her hakkı saklıdır

Prof. Dr. Aydın GÜREL danışmanlığında, Zehra YILMAZ tarafından hazırlanan “Fındık Üretiminde Yayım Yaklaşımları: Samsun İli Çarşamba İlçesi Örneği” isimli bu çalışma aşağıdaki jüri tarafından Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi oy birliğiyle olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Aydın GÜREL

İmza:

Prof. Dr. Hasan VURAL

İmza:

Prof. Dr. Aydın ADİLOĞLU

İmza :

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu adına

Prof. Dr. Fatih KONUKCU

Enstitü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

FINDIK ÜRETİMİNDE YAYIM YAKLAŞIMLARI: SAMSUN İLİ ÇARŞAMBA İLÇESİ ÖRNEĞİ

Zehra YILMAZ

Namık Kemal Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Aydın GÜREL

Bu çalışma, Samsun İli Çarşamba İlçesi'ndeki fındık üreticisi ve sanayicisinin tarımsal yayım yaklaşımları açısından mevcut durumunu, karşılaşılan sorunları saptamak ve gerek kırsal kalkınma açısından gerekse ulusal boyutta bu yönlü görüş ve öneriler geliştirmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada 25 köyden 125 üretici ile anket çalışması yapılırken aynı zamanda ilçedeki fındık işleyen sanayicilerle de mülakatlar yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; üreticilerin en önemli bilgi kaynaklarından ilk sırayı zirai ilaç bayileri alırken, tarım ilçe müdürlüğü ve ziraat odası sırayı takip etmektedir. Ziraat Odası üreticiye tarım danışmanlığı isteği doğrultusunda danışman göndermektedir. Üreticinin en çok bilgiye ihtiyaç duyduğu konularda yayım hizmetlerinin etkinliğinin ve ulaştığı üretici sayısının çok az olduğu görülmüştür. Üreticilerin sermaye sorunundan kurtarılması, fındık fiyatlarının istikrarsızlığı sonucu oluşan kaygının önlenmesi, örgüt bilincinin oluşturulması, yayım faaliyetleri açısından interaktif yöntemlere ağırlık verilmesi, atıl durumdaki tarım danışmanların etkinliğinin artırılması gerekmektedir. Fındık işleyen sanayicilerin iletişim ağlarının etkin olduğu gözlenmiştir. İşletmelerin entegre ürün işlememesinden dolayı yurt içi ve yurt dışı fuarlara katılım durumları sadece ziyaretçi bağlamında gerçekleşmektedir. Entegre üretim yapan işletmelerin artırılması, ülke ekonomisi ve ulusal boyutta rekabet açısından değerlendirildiğinde gerekli ve önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Fındık Sektörü, Samsun, Yayım Yaklaşımları, Tarım Danışmanlığı.

2016, 65 Sayfa

ABSTRACT

MSc. Thesis

APPROXIMATION APPROACHES IN HAZELNUT PRODUCTION: SAMSUN CITY ÇARŞAMBA LIVING PATH

Zehra YILMAZ

Namık Kemal University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Agricultural Economics
Supervisor: Prof. Dr. Aydın GÜREL

This study was carried out in order to determine the current situation in terms of agricultural extension approaches of hazelnut producer and industrialist in Çarşamba District of Samsun province and to develop these opinions and suggestions at the national level in terms of rural development. Surveys were conducted with 25 farmers from 25 villages in the survey, and interviews were also held with industrialists who worked at the same time. According to the results of the research; The most important information sources of the producers are the agriculture district directorate and the agriculture chamber order, while the first order takes the pesticide franchisees. The Chamber of Agriculture sends a consultant to the farmer in the direction of agriculture consultancy request. It has been seen that the effectiveness of extension services and the number of producers reached by these services are very low. It is necessary to increase the efficiency of the idle agricultural advisors in order to save the producers from the capital problem, to prevent the loss of nut prices due to instability, to form organization awareness, to focus on interactive methods in terms of extension activities. It has been observed that the communication networks of hazelnut industrialists are active. Due to the integrated product processing of the enterprises, the participation status in domestic and foreign fairs is realized only in the context of the visitors. It is understood that increasing the number of enterprises engaged in integrated production is necessary and important when evaluated in terms of competition in the national economy and national dimension.

Key words: Hazelnut Sector, Samsun, Extension Approaches, Agricultural Consultancy.

2016, 65 Sayfa

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
ÇİZELGE DİZİNİ	v
ŞEKİL DİZİNİ	vi
KISALTMALAR DİZİNİ	vii
TEŞEKKÜR	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Genel Bilgiler	1
1.2. Konunun önemi	2
1.3. Araştırmanın amacı.....	3
1.4. Araştırmanın kapsamı	4
1.5. Samsun İli Tarımsal Yapısı	4
1.5.1. Arazi varlığı (ha)	5
1.5.2. Bitkisel üretim 2000-2014 hasat edilen alanı (Ha).....	7
1.5.3. Bitkisel üretim miktarları (Ton)	8
1.5.4. Tarla bitkileri üretimi	9
1.5.5. Samsun ili tütün üretim potansiyeli	13
1.5.6. Samsun fındık üretimi	16
1.6. Tarımsal Yayım Yaklaşımları	16
1.6.1. Genel tarımsal yayım yaklaşımı	17
1.6.2. Ürün bazında yayım yaklaşımı	17
1.6.3. Eğitim ve ziyaret yaklaşımı	17
1.6.4. Katılımcı tarımsal yayım yaklaşımı	18
1.6.5. Proje yaklaşımı	18
1.6.6. Çiftçilik sistemleri araştırması yaklaşımı	18
1.6.7. Maliyeti paylaşım yaklaşımı	18
1.6.8. Kurumlaştırılmış eğitim yaklaşımı	19
1.7. Türkiye Fındık Sektöründe Genel Durum	19
1.7.1. Türkiye’de fındık üretimi	19
1.7.2. Türkiye’de fındık tüketimi	21
1.7.3. Türkiye’de fındık ticareti	22

1.7.4. Fındıkta uygulanan politikalar	24
1.7.5. Fındık sektörünün sorunları	28
2. LİTERATÜR TARAMASI	32
3. MATERYAL VE YÖNTEM	37
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	39
4.1. Üreticilerin Sosyo-Demografik Özellikleri	39
4.2. İşletmelerin Arazi Varlığı ve Faaliyet Alanı	41
4.3. Kurum ve Kuruluşlar ile İletişim	42
4.4. Sesli ve Görsel İletişim Kullanımı.....	43
4.5. Fındık Üretim Sorunları ve Sıklık Derecesi	45
4.6. Verilen Yayım Hizmetlerinin Mevcut Durumu.....	46
4.6.1. Üreticilerin tarımsal ilaç seçiminde bilgi kaynağı	47
4.6.2. Üreticilerin hastalık ve zararlılarla mücadelede bilgi kaynağı	48
4.7. Fındık Üretimini Etkileyen Faktörler	48
4.8. Pazarlamada Genel Durum	49
4.9. Fındık İşleyen Sanayicilerin Sektörel Görüşleri	51
4.10. Bölgedeki Fındık Üretimine İlişkin Swot Analizi	54
5. SONUÇ ve ÖNERİLER	57
6. KAYNAKLAR	62
ÖZGEÇMİŞ	65

ÇİZELGE DİZİNİ

Sayfa

Çizelge 1.1 : Samsun ili 2014 tarımsal üretim değeri	5
Çizelge 1.2 : TR83 Bölgesi 2014 yılı tarımsal arazi varlığı	6
Çizelge 1.3 : Samsun ili 2014 yılı işlenen tarım alanı (ha)	7
Çizelge 1.4 : Samsun bitkisel üretim 2000-2014 hasat edilen alanı (ha)	8
Çizelge 1.5 : Samsun ili 2014 yılı bitkisel üretim miktarları (ton).....	9
Çizelge 1.6 : Samsun ilçeleri 2014 yılı çeltik üretimi	11
Çizelge 1.7 : Samsun ilçeleri 2014 yılı mısır üretimi	11
Çizelge 1.8 : Samsun ilçeleri 2014 yılı soya üretimi	13
Çizelge 1.9 : Samsun ilçeleri 2014 yılı ayçiçeği üretimi	13
Çizelge 1.10 : Türkiye-Samsun tütün üretimi	15
Çizelge 1.11 : Samsun ili ilçe bazında 2014 yılı fındık üretim istatistikleri	16
Çizelge 1.12 : Türkiye'de fındık üretim alanı ve üretim durumu	21
Çizelge 1.13 : Türkiye fındık tüketimi (kabuklu karşılığı, ton)	22
Çizelge 1.14 : Türkiye İç fındık ihracatı.....	23
Çizelge 1.15 : TMO tarafından yapılan alımlar	26
Çizelge 4.1 : Üreticilerin sosyo-demografik özellikleri	39
Çizelge 4.2 : Üreticilerin arazi varlığı	41
Çizelge 4.3 : İşletmenin Faaliyet Alanları*	41
Çizelge 4.4 : Kurum ve Kuruluşlarla iletişim	42
Çizelge 4.5 : Sesli ve görsel iletişim.....	43
Çizelge 4.6 : Fındık üretiminde karşılaşılan sorunlar ve sıklık dereceleri	45
Çizelge 4.7 : Fındık üretiminde yayım hizmetleri ve sıklık derecesi	46
Çizelge 4.8 : Üreticilerin tarımsal ilaç seçiminde bilgi kaynağı*	47
Çizelge 4.9 : Üreticilerin hastalık ve zararlılarla mücadelede bilgi kaynağı*	48
Çizelge 4.10 : Fındık üretimini etkileyen faktörler*	48
Çizelge 4.11 : Ürün pazarlamasında genel durum.....	50

ŞEKİL DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1.1 : Türkiye fındık üretim haritası	20
Şekil 3.1 : Seçilen Çarşamba ilçesi köyleri	37

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
E.Z.Y.Y	: Eğitim ve Ziyaret Yayım Yaklaşımı
G.Y.Y.	: Geleneksel Yayım Yaklaşımı
GTHB	: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
GTYY	: Genel Tarımsal Yayım Yaklaşımı
TARGEL	: Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi
TKB	: Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TYUAP	: Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projesi
TZOB	: Türkiye Ziraat Odaları Birliği
IBRD	: Uluslararası Kırsal Kalkınma Bankası
TMO	: Toprak Mahsulleri Ofisi
FTG	: Fındık Tanıtım Grubu
FKB	: Fiskobirlik
KİB	: Karadeniz İhracatçılar Birliği
TİM	: Türkiye İhracatçılar Birliği
ÇKS	: Çiftçi Kayıt Sistemi
TS	: Türk Standartları
DFIF	: Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu
OTB	: Ordu Ticaret Borsası

TEŞEKKÜR

Öncelikle bu çalışmanın konu seçiminde beni cesaretlendiren ve çalışmanın her aşamasında yardımcı olan, görüşlerini ve sabrını esirgemeyen değerli danışman hocam Sayın Prof. Dr. Aydın GÜREL'e teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmanın çeşitli aşamalarında eleştirileri ve yorumlarıyla bana yardımcı olan Namık Kemal Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü'nün değerli öğretim üyelerine ve öğretim elemanlarına ayrıca abim Ahi Evran Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Kimya Mühendisliği Bölümü öğretim üyesi Yrd.Doc.Dr. Tuncay KARAKURT'a teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım sırasında her türlü desteği veren görüşlerinden yararlandığım değerli kayınpederim Karadeniz İhracatçılar Birliği Yönetim Kurulu Üyesi Grup Başkanı Sayın Mehmet Azmi YILMAZ'a, Çarşamba'da fındık sektöründe öncü tüccarlardan Sayın İsa SANDIKÇI'ya ve Çarşamba Ziraat Odası Tarım Danışmanı Sayın Uğur ÖZTÜRK'e teşekkürlerimi sunarım.

Anket sorularını sabırla cevaplandıran fındık üreticilerine teşekkürlerimi sunarım.

Daima desteğini hissettiğim eşim Levent YILMAZ'a, kızım Asya'ya çalışmalarım sırasında destekleriyle her an yanımda olduklarını hissettiren aileme, yakın arkadaşlarıma ve Semra ESKİCİ'ye verdikleri destek ve gösterdikleri sabırdan dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Şubat, 2017

Zehra YILMAZ

1. GİRİŞ

1.1. Genel Bilgiler

Tarımsal yapının sürdürülebilirliğinde önemli bir yer tutan tarımsal yayım, kırsal nüfusun yaşam standartlarını geliştirmeyi ve çeşitli becerileri kazandırmayı amaçlayan bir süreç olarak tanımlanabilir (Ceylan 2008-2009). Bu amaçlar gerçekleştirilirken uygulanan farklı sistemler de yayım yaklaşımları olarak adlandırılabilir. Dönemsel olarak, hükümet politikalarına da bağlı olarak değişiklik gösteren yayım yaklaşımları, nihai olarak yukarıda ifade edilen kırsal nüfusun refah ve yaşam standartları üzerine odaklanmıştır.

Tarımsal kalkınma teknik bilgi ve yeniliklerin çiftçiye yönelmesi değişim ve kabulü süreci her konuda olduğu gibi çiftçi boyutunda da zordur. Hatta konvansiyonel yaşam şartları, geleneklere bağlılık, babadan atadan kalma benimsenmiş ve bir o kadar da doğru olmayan yöntemlerden üreticinin yeni sistemlere kanalize edilmesi birkaç kat daha zor bir durum olarak düşünülebilir.

Söz konusu teknolojik değişimler ile tarımsal kalkınma ve kırsal nüfusun refahı büyük ölçüde yayım faaliyetlerinin etkinlik ve başarısına bağlı olarak boyutlanmaktadır (Demirtaş ve Gürler 1994). Bu bağlamda tarımsal yayım hizmetlerinin yürütülmesinde benimsenen yayım yaklaşımı önem taşımaktadır. Kronolojik olarak değerlendirilebilecek birçok tarımsal yayım organizasyonunda Türkiye koşullarında etkinlik ve başarıdan mutlak olarak söz etmek mümkün olmamaktadır.

Türkiye genelinde, Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projesi (TYUAP) var olana kadar Geleneksel Yayım Yaklaşımının (G.Y.Y.) uygulamada olduğu bilinmektedir. Ancak bu sistem, daha önce ifade edildiği gibi tanımlayıcı, arza göre boyutlanan ve yukarıdan aşağıya bilgi akışı olan bir sistemdir (Kumuk, 1996). Bu sistem gelişmekte olan ülkelerin tercih ettiği bir sistem olarak var olmaktadır (Kumuk ve Oktay, 1993). Benzer şekilde, Türkiye söz konusu bu sistemin yanında Eğitim ve Ziyaret Yayım Yaklaşımını (E.Z.Y.Y.) da gündemine almıştır.

Eğitim ve Ziyaret Yayım Yaklaşımı, kamu yürütücülerinin hali hazırda elinde bulunan teknolojinin çiftçiyle birleştirilmesinin akabinde üretim teknikleri ve beraberinde refah düzeyinin de artacağını öngörmektedir.

Eğitim ve Ziyaret Yayım Sisteminin Geleneksel Yayım Sisteminden farkı, yayım kuruluşlarının örgütlenme yapısına getirdiği değişiklik ile yayımda programlı çalışmaya yaptığı vurgudur (Benor ve ark., 1984).

TYUAP iki aşamalı olarak yürürlüğe girmiştir. İlk olarak 5 Eylül 1984 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Anonim, 1991). Esas itibari ile bu sistem, Eğitim ve Ziyaret Yayım Yaklaşımına bir alan açmak, yayım birimlerine en yakın olan köy gruplarının kurulmasını ve yerleşmesini sağlamak, yayım elemanlarının gruplara yakın olan üreticileri ziyaret etmek temeline dayanmıştır. İlk aşamada 6 yıl olarak belirlenen sürenin sonunda TYUAP'ın kapsamı genişletilmiş ve 18 ile kadar yayılmıştır. Bunu takiben uzayan proje 1997 yılı sonuna kadar devam ederek 21 ile kadar ulaşmış ve 2000 li yıllara doğru da ülkenin yarısını kapsayacak şekilde genişlemiştir (Özçatalbas ve Gürgen, 1998).

Günümüz koşullarında kamu yürütücüleri tarafından koordine edilen tarımsal yayım organizasyonları Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na bağlı il teşkilatlarında, ilçe teşkilatlarında ve kısmen de köy merkezlerinde yürütölmektedir. Tarımsal Veriler ve Koordinasyon Şube Müdürlükleri tarafından yönlendirilen bu faaliyetler, TARGEL (Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi) projesi kapsamında istihdam edilen Ziraat Mühendisleri tarafından uygulanmaktadır. Bununla birlikte, özel sektör aracılığı ile tarım danışmanı istihdam eden firmalara servis edilen ve devlet destekleri ile yürütölmeye çalışan bu sistem, özel sektörden tekrar alınarak, Ziraat Odaları, Birlikler, Üretici Örgütleri gibi kuruluşlarda çalışan tarım danışmanları tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

Tarımsal konular içinde her birim hızla değişmektedir. Bu değişimlerin bir an önce çiftçiye ulaştırılması gerekmektedir. Bu bilgi aktarımında geleneksel yöntemlerden ziyade yeni yayım yaklaşımlarının kullanılması önemli görölmektedir. Hem zaman geçmeden çiftçinin bilgiye ulaşması ile hareket kabiliyetlerinin artırılması, hem de yeni yaklaşımların geliştirilmesi bakımından söz konusu transferler önemli ve değerlidir. Çünkü bunu takip eden süreç, kırsaldaki kalkınmanın temel dinamikleri ile başlayan ve ulusal bazda ekonomik katma değer olarak boyutlanan bir yol olarak düşünölmektedir.

1.2. Konunun Önemi

Türkiye, dünya ülkeleri içinde fındık üretim alanı, miktarı ve ihracatı bakımından lider ülke konumundadır. Fındık üreticisi ülkeler içinde en kaliteli fındığı yetiştiren Türkiye 2005-2013 yılları arasında dünya fındık üretiminin ortalama %72' sini, fındık ihracatının ise

ortalama %75-80' ini gerçekleştirmektedir (TUİK). Türkiye çeşitli nedenlerle hem fındığı iyi değerlendirememekte hem de talep fazlası üretim ülke ekonomisi için yük olmaktadır. Karadeniz Bölgesi'nde özellikle dağlık ve eğimi yüksek alanlarda fındık tarımı, arazileri erozyondan koruması, çok sayıda çiftçi ailenin geçim kaynağı olması ve tarım ürünleri ihracatında ilk sırada yer alan bir ihraç ürünü olması nedenleriyle Türkiye ve Karadeniz Bölgesi için çevresel, sosyal, ekonomik önemi büyük olan bir milli üründür (Harman, 2013). Ayrıca bölgede yer alan en yaygın tarıma dayalı sanayi kolu olan fındık işleme sanayi, istihdam ve katma değer açısından da çok önemlidir (KİB). Dünyadaki lider konumumuzu koruyabilmek, rekabet gücümüzü arttırabilmek, üreticinin sosyo-ekonomik refahı ve daha verimli kaliteli fındık için, üretimden tüketime ve pazarlamasına kadar olan süreçte karşılaşılan sorunların ele alınması, çözüm önerilerinde bulunmak çalışmanın ne derece önemli olduğunu göstermektedir.

Bu sebeple fındık üretiminde tarım işletmelerin karşılaştıkları sorunlar ve bunların birbirleriyle ilişkileri, problemleri çözebilecek bilgi ve beceri kazandırılmasını ve kırsal alanda yaşam standardının yükseltilmesini amaçlayan tarımsal işletme sahiplerinin eğitimi, yayım, danışmanlık ve bilgilendirme faaliyetleri, verimlilik, girdi kullanımı, yenilikçilik, girişimcilik vb. konular tarımsal yayım yaklaşımları açısından irdelenmesi önemli ve gereklidir.

Türkiye'de uygulanan yayım sistemi yeterince etkin olmadığından, tüm süreci kapsayan, işlevsel ve bütüncül yeni bir sisteme ihtiyaç olduğu ifade edilmektedir. Bu sistemin, tanımlayıcı ve arza göre boyutlanan bir sistemden ziyade, üreticiyi merkeze oturtan, talebe göre şekillenen, katılımcı ve bilgiye ulaşılabilirlik bakımından kolay ve anlaşılabilir bir sistem olması gerektiği açıktır. Hedefe ulaşmada daha etkin ve nitelikli olacağı öngörülen söz konusu sistemin gerekli doğrultuda ele alınması ayrıca önemlidir (Kumuk ve Taluğ, 1996).

1.3. Araştırmanın Amacı

Yapılan bu araştırmada temel olarak amaçlar şu şekilde sıralanabilir;

1. Samsun ili Çarşamba ilçesinde fındık üreten tarımsal işletmelerin genel özelliklerini belirlemek,
2. Söz konusu üreticilerin bireysel ve kitlesel iletişim özelliklerini ortaya koymak,
3. Fındık üretimiyle ilgili sorunlarını ve bu sorunların çözümüne yönelik bilgi ve yardım kaynaklarını belirlemek,

4. Verilen yayım hizmetlerinin mevcut durumunu gösterip, eksik olan taraflarına öneride bulunmak,
5. Fındık sektöründeki fabrikacıların üreticilerin kurum veya kuruluşlar arasındaki ilişkileri ortaya koymak,
6. Fındık işleyen fabrikacıların sektörel görüşlerini ortaya koymak,
7. Bölgedeki fındık üretimine yönelik güçlü ve zayıf yönleri belirleyerek, gerek kırsal kalkınma açısından gerekse ulusal boyutta bu yönlü öneriler geliştirmek.

1.4. Araştırmanın Kapsamı

Bu araştırma, Samsun ili Çarşamba ilçesindeki fındık üreten tarım işletmelerini ve bu işletmelerin fındıklarını işleyen sanayicileri kapsamaktadır. Araştırmada, söz konusu üreticilerden toplanan anketler ve sanayicilerden elde edilen mülakatlar birincil verileri oluşturmaktadır. Çalışma bütünüyle altı bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, konuyla ilgili genel bilgiler verildikten sonra, ikinci bölümde konuyla ilgili daha önceden yapılmış çalışmalara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırmanın materyal ve yöntemi açıklanmıştır. Dördüncü bölümde araştırma bölgesi hakkında genel bilgilere değinilmiş, beşinci bölümde araştırmanın birincil verilerinden elde edilen araştırma bulguları yer almıştır. Altıncı bölümde ise, araştırma bulgularından sentezlenen sonuçlar ile buna yönelik geliştirilen öneriler yer almıştır.

1.5. Samsun İli Tarımsal Yapısı

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre, Samsun 2014 yılında 2.37 milyar TL bitkisel üretim değeri ve yüzde 2.42 pay ile Türkiye geneli 10. sırada yer almıştır. 1.06 milyar TL canlı hayvanlar değeri ve yüzde 1.70 pay ile 18'inci sırada yer alan Samsun, 375 milyon TL hayvansal ürünler değeri ve yüzde 0.85 pay ile 26'ncı sırada yer almıştır. TÜİK 2014 yılı illerin tarımsal üretim değeri verilerine göre, 2014 yılında Samsun bin 869 TL kişi başına bitkisel üretim değeri ile Türkiye geneli 31'inci sırada, 837 TL kişi başına canlı hayvanlar değeri ile 54'üncü sırada, 296 TL kişi başına hayvansal ürünler değeri ile de 58'inci sırada yer almıştır.

Çizelge 1.1: Samsun ili 2014 tarımsal üretim değeri

YIL	Bitkisel Üretim Değeri (1000 TL)	Canlı Hayvanlar Değeri (1000 TL)	Hayvansal Ürünler Değeri (1000 TL)	Kişi Başına Değer (TL)		
				Bitkisel Üretim	Canlı Hayvanlar	Hayvansal Ürünler
2000	454043	141157	116960			
2001	639425	158671	133045			
2002	913694	196349	196817			
2003	1126721	284819	272750			
2004	1096150	293663	294797			
2005	1371981	359617	271394			
2006	1457710	400380	316388			
2007	1415902	461512	375147	1152	376	305
2008	1978858	461916	428177	1604	374	347
2009	1710034	463768	417679	1368	371	334
2010	2096649	786588	702510	1674	628	561
2011	2206249	1119547	305908	1763	894	244
2012	2416607	1252308	375513	1931	1000	300
2013	2187251	970932	357721	1733	769	283
2014	2373744	1063016	375471	1869	837	296
2014/2013 Değişim %	8,6	9,5	5	7,8	8,9	4,6
2014/2000 Değişim %	422,8	653	221	62,2	122,6	-3

Kaynak: TÜİK, 2014

Çizelgeye göre tarımsal üretim değerinde Samsun'un 2000 yılında yüzde 3,04 olan bitkisel üretim değeri payı 2014 yılında yüzde 2,42'ye geriledi. 2000 yılında yüzde 2,12 olan canlı hayvanlar değeri payı 2014 yılında yüzde 1,70'e gerileyen Samsun'da, 2000 yılında yüzde 2,27 olan hayvansal ürünler değeri payı 2014 yılında yüzde 0,85'e geriledi.

2000-2014 döneminde bitkisel üretim değeri Samsun'da yüzde 422,8 oranında arttı, canlı hayvanlar değeri yüzde 653 oranında artış gösterdi. Hayvansal ürünler değeri Samsun'da yüzde 221 oranında arttı.

Samsun'un 2014 yılında bin 869 TL kişi başına bitkisel üretim değeri ile Türkiye ortalamasından (bin 261 TL) yüksek olurken, 837 TL kişi başına canlı hayvanlar değeri ile Türkiye ortalamasından (805 TL) yüksek, 296 TL kişi başına hayvansal ürünler değeri ile Türkiye ortalamasından (571 TL) düşük olduğu görüldü.

1.5.1. Arazi varlığı

Türkiye'de özel mülkiyete dayalı küçük aile işletmelerinin hakim olduğu bir tarımsal yapı mevcuttur. İşlenen arazilerdeki genişlemeyle birlikte, işletme sayısı da artmış ve ortalama işletme arazisi 60 dekar civarına yükselmiştir (TUİK). Özellikle miras ve arazi

hukukunda yapılacak düzenlemelerle ortalama işletme arazisinin daha da artması söz konusu olabilecektir.

Çizelge 1.2: TR83 Bölgesi 2014 yılı tarımsal arazi varlığı

İBB Adı	İl Adı	Toplam Alan (ha)	Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Ekilen Alanı (ha)	Nadas Alanı (ha)	Sebze Bahçeleri Alanı (ha)	Meyveler İçecek ve Baharat Bitkilerinin Alanı (ha)	Süs Bitkileri Alanı (ha)
Türkiye	Türkiye	23943053	15788587	4107618	804144	1944628	4891
TR83	Samsun	374226	228726	19683	32235	93517	63
	Tokat	312698	242945	34832	20150	14735	35
	Çorum	548672	351916	177886	8395	10473	0
	Amasya	231350	178555	34008	12476	6308	0

Kaynak: TÜİK, 2014

Ülkemizde ekim yapılan alanlardaki daralmanın aksine, sebze ve meyve yetiştirilen alanlarda ise artış meydana gelmiştir (Çizelge 1.2). Bitkisel üretimde öne çıkan ve yığınlaşma gösteren sebzeçilik sektörü son zamanlarda uygulanan iyi tarım uygulamaları ile Samsun'un adının sıkça duyulmasına neden olmuştur.

Diğer sebze alanlarında aşırı sıcaklık gibi olumsuzluklardan dolayı üretim yapılamadığı zamanlarda Samsun bölgesinde ekolojik avantajlar nedeniyle üretim devam etmektedir. Bu ekolojik üstünlükten yeterince pay alabilmek için mevcut yapının iyileştirilme çalışmaları başlamıştır.

Çizelge 1.2.'nin değerlerine bakıldığında TR83 alt bölgesinde en fazla tarım arazisi Çorum ilinde gözükmektedir. Samsun'un 374226 hektarlık tarım arazisinin %61'i tarla bitkileri üretimine aittir.

Çizelgede illere göre tarım alanları incelendiğinde, Türkiye'de işlenen tarım alanları toplamının 23.943.053 ha olduğu görülebilir. Yaklaşık 3 milyon çiftçi bu alanlarda bitkisel üretim faaliyetlerini sürdürmektedir. 78 milyon ha olan Türkiye Cumhuriyetinin %30,6'sı tarım alanıdır. Türkiye'de ekilebilir tarım alanlarının (15.788.587 ha) %66'sı tarla bitkileri ürünlerine aittir. Samsun, illere göre işlenen tarım alanları bakımından 16. sırada yer almaktadır.

Samsun 2000 yılında 339422 hektar toplam işlenen tarım alanına sahipken 2014 yılında bu rakam 280.645 hektara gerilemiştir. 2000-2014 döneminde toplam işlenen tarım alanı Samsun'da %17,3 oranında azalmıştır. 2014 yılı itibariyle toplam işlenen tarım alanı ve uzun ömürlü bitkiler alanına göre Samsun 16. sırada yer almaktadır. 2000 yılında 278429

hektar işlenen tarım alanına (ekilen) sahip olan Samsun 2014 yılında 228726 hektar işlenen tarım alanına (ekilen) sahiptir. Samsun'un işlenen tarım alanı payı 2000 yılında %1,54 iken 2014 yılında bu rakam %1,44'e gerilemiştir (Çizelge 1.3.).

Çizelge 1.3'e göre 2006-2014 döneminde sebze ve bağ alanında azalma görülürken, meyve alanları artmıştır. Meyve ve sebzede kalite sorunu yaşanırken, buğday, şeker pancarı, nohut ve patates gibi ürünler dışındaki birçok tarla bitkilerinde kendine yeterliliğin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Çizelge 1.3: Samsun ili 2014 yılı işlenen tarım alanı (ha)

YIL	Toplam İşlenen Tarım Alanı Ve Uzun Ömürlü Bitkiler	Toplam İşlenen Tarım Alanı	İşlenen tarım alanı			Toplam Uzun Ömürlü Bitkilerin Alanı	Uzun ömürlü bitkiler			Yem Bitkileri
			Ekilen	Nadas	Sebze		Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri Alanı	Bağ Alanı	Zeytin Ağaçlarının Kapladığı Alanı	
2000	402251	339422	278429	18267	42726	62829	62792	-	37	2628
2001	409545	344137	282667	17241	44229	65408	65372	-	36	2414
2002	408834	341453	284181	12318	44954	67381	67153	200	28	1791
2003	409772	327528	274157	10781	42590	82244	82017	200	27	1628
2004	432768	346340	294711	12244	39385	86428	86203	200	25	22336
2005	432522	342027	292484	10864	38679	90495	90365	105	25	26214
2006	424680	333202	291655	12803	28745	91479	91342	113	24	50503
2007	400061	306091	265354	11381	29356	93970	93855	93	21	48309
2008	408051	311527	267243	13021	31264	96524	96403	101	20	52305
2009	391686	297234	251004	14284	31946	94453	94332	101	20	46597
2010	379267	287192	237356	16047	33789	92075	91946	105	24	47984
2011	369612	277314	228172	15604	33538	92239	92110	105	24	50456
2012	381873	288095	233645	20057	34393	93716	93587	105	24	62537
2013	368144	274576	222305	19113	33158	93568	93431	113	24	55912
2014	374226	280645	228726	19683	32236	93518	93381	113	24	58228
2014/2013 Değişimi(%)	1,60	2,20	2,88	2,90	-2,80	-0,05	-0,05	0	0	4,14
2014/2000 Değişimi(%)	-7,00	-17,3	-17,85	7,75	-24,55	48,80	48,71	-	35,10	2115,6

Kaynak: TÜİK, 2014

1.5.2. Bitkisel üretim 2000-2014 hasat edilen alanı

İldeki tarım arazilerinin dağılımının yıllar içindeki seyrini gösteren Çizelge 1.4. incelendiğinde ise toplam tarımsal alanın 2004 yılında bir miktar arttığı, 2007 yılında eski düzeyine döndüğü, 2009 yılından itibaren ise düşüşe geçtiği gözlenmektedir. Bu seyirdeki en önemli etkinin tarla bitkilerinden kaynaklandığı, tarımsal arazi bakımından ikinci sırada yer alan meyve alanlarının ise 2000'lerden itibaren zaman içinde düşük hızda olmakla birlikte düzenli bir artış gösterdiği gözlenmektedir.

Çizelge 1.4: Samsun bitkisel üretim 2000-2014 hasat edilen alanı (ha)

YIL	Toplam tahıl	Mısır (dane)	Çeltik	Kuru Baklagiller	Şekerpancarı	Toplam Yağlı tohumlar	Ayçiçeği	Soya	Tütün	Meyveler
2000	194651	53872	6446	23736	13698	12543	8630	3580	23242	62829
2001	196586	54455	6090	24702	13550	12046	8196	3630	22232	65408
2002	198382	46347	6773	25428	13911	11924	7989	3666	20746	67381
2003	195974	42732	8172	20838	13720	11726	7722	3634	17915	82244
2004	210233	36054	9195	18357	11031	11596	9167	3222	16351	86428
2005	205704	33112	10278	18359	10311	9619	7349	2217	17828	90495
2006	186168	29532	9859	16701	8901	11335	8907	2200	13988	91479
2007	167541	25890	7364	16495	5946	10293	7714	2110	12583	93970
2008	175304	27493	8582	8973	3664	10487	8014	2110	11894	96524
2009	169639	29303	9895	7864	4185	10257	7800	1887	8006	94453
2010	155825	26027	14464	9579	3665	11011	7884	2505	5125	92075
2011	155393	24285	13562	9072	2799	14598	12011	2533	5056	92239
2012	149521	18668	15369	6410	1924	13481	10486	2963	7197	92440
2013	144806	16706	14413	4674	1136	14262	11565	2640	10630	93568
2014	153095	16623	16038	4201	1683	14911	11858	2982	8139	93518
2014/2013 Değişimi (%)	5,72	-0,49	11,27	-10,11	48,15	4,55	2,53	12,95	-23,43	-0,05
2014/2000 Değişimi (%)	-21,34	-4,49	148,80	-82,30	-87,71	18,87	37,40	-16,70	-64,98	48,84

Kaynak: TÜİK, 2014

Çizelgeye bakıldığında, 2000-2014 döneminde azalan alanlar toplam tahıl üretim alanı Samsun'da %21,34 , Mısır (Dane) üretim alanı %69,1 , Şekerpancarı üretim alanı %87,71 , Tütün üretim alanı %65 azalırken, Çeltik üretim alanı %148,8 , Yağlı tohumlar üretim alanı %18,87 artmıştır.

1.5.3. Bitkisel üretim miktarları

Çizelge 1.5: Samsun ili 2014 yılı bitkisel üretim miktarları (ton)

YIL	Toplam tahıl	Buğday	Mısır (dane)	Çeltik	Şeker pancarı	Top. yağlı tohumlar	Kolza	Ayçiçeği	Soya	Tütün	Meyveler
2000	604248	318232	187885	38672	505626	25062	23	15546	9432	20004	107713
2001	549554	290395	161500	39891	391479	21854	35	12855	8948	14577	128617
2002	592436	356065	141560	42275	555793	24371	110	13666	10568	16389	120630
2003	573134	325455	156428	47373	440784	21512	6	9840	11598	10753	123979
2004	547191	300742	134156	56860	430574	29612	8	21614	7970	10606	61251
2005	559857	339487	109316	60401	344131	21393	3	14049	7332	11122	139777
2006	597704	337336	146124	71192	368640	28187	473	20076	7627	9820	176986
2007	556898	368276	104559	50281	217184	24666	1147	16248	7249	9112	105613
2008	647029	416459	128560	65405	155361	23629	965	15373	7281	8201	188325
2009	586697	343987	129873	81336	190961	27066	1780	18522	6761	10029	115165
2010	527264	251973	120928	125182	160466	28966	1878	18475	8606	3208	149274
2011	572663	302371	113782	125691	121522	43913	136	33948	9893	3165	115994
2012	505811	269671	94076	111754	80353	49843	88	37659	12092	7568	168328
2013	513091	280590	81209	122710	41471	43957	198	33018	10740	8120	138538
2014	487944	271121	76099	114698	77703	40408	236	27652	12513	7031	126303
2014/2013 Değişim	-4,90	-3,37	-6,29	-6,52	87,36	-8,07	19,20	-16,25	16,50	-13,41	-8,83
2014/2000 Değişim	-19,25	-14,80	-59,50	196,60	-84,63	61,23	926	77,87	32,66	-64,85	-88,27

Kaynak: TÜİK, 2014

Çizelge 1.5. incelendiğinde 2000-2014 yılları arasında toplam tahıl üretiminde çok fazla bir değişim yaşanmamıştır. Buğday üretimi 21 milyon tondan 19 milyon tona gerilemiştir. Dane mısır üretimi %158, çeltik üretimi %137 artarken; şeker pancarı üretimi %11,9 gerilemiştir. Ayçiçeğinde 2 kat, soya üretiminde ise 3 kat üretim artarken, tütün üretimi 200 bin ton seviyelerinden 70 bin tona düşmüştür. Mısır, çeltik üretimindeki artışlar yeni geliştirilen çeşitlerin üretiminin yaygınlaşması ve ürün destekleme alımlarına bağlıdır. Yağlı tohumların üretiminin de desteklenmesi Soya ve ayçiçeği üretiminin artmasına imkân tanımıştır. Tütün ve şeker pancarı ekim alanlarının daraltılması Tekel'in özelleşmesi bu ürünlerde üretimin düşmesine neden olmuştur.

1.5.4. Tarla bitkileri üretimi

Samsun ili tarla bitkileri üretimi içinde Çizelge 1.5'te özellikle Soya fasulyesi, Çeltik, Ayçiçeği tütün ve mısır ile ön plana çıkmaktadır. Türkiye tarım havzaları üretim ve destekleme modeline göre birçok tarla bitkisine Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığınca destekleme primi ödenmektedir. Samsun, 18 ve 19. tarım havzasında olup; hemen hemen

Samsun'da yetişen tüm tarla bitkisi ürünler bu modele göre desteklenmektedir. Soya tohumluğu pazarlayan firmaların özellikle Çarşamba ovasında sözleşmeli üretim yapmaları, soya fasulyesi ve çeltik gibi ürünlere ödenen destekleme primleri yanında üreticilere düşük fiyattan temin edilen sertifikalı tohumlukların kullanılması ile üretim ve verimde artışlar yaşanmıştır. Tarla bitkileri yetiştiriciliğini teşvik ve ülkesel olarak ihtiyaç duyulan ürünlere yönlendirmek için çeltik, soya, ayçiçeği, patates, buğday gibi tohumlar dağıtılmış ve bu çalışmalar neticesi Samsun'un çeltik üretimi 2000'de 38,672 tonlarda iken 2014 sonlarında 114,698 tona ulaşmıştır. Samsun'un Türkiye Buğday üretim miktarı payı %1,42 olmasına rağmen Vezirköprü, Bafra, Havza, Kavak ve Ladik ilçelerinde ekiliş ve üretim miktarı açısından önemli ürün olma özelliğini korumaktadır.

Samsun ilinde tahıllar tarla bitkileri içerisinde en çok yer tutan ürün grubu olması açısından büyük öneme sahiptir. Tahıl üretimi içinde ise buğday, mısır ve çeltik özellikle göze çarpmaktadır. Endüstri bitkilerinde ise Samsun ili özelinde tütün, gerek ekilen alan, gerekse de üretim miktarı açısından öneme sahiptir. Bunun yanında şeker pancarı da zamanla azalmakla birlikte yıllardır il genelinde önemini koruyan bir tarla bitkisi konumundadır.

Üretim miktarlarına bakıldığında ise şekerpancarında son 15 yılda düzensiz bir trendin olduğu dikkati çekmektedir; ekilen alan miktarı çok fazla değişmemekle beraber üretim miktarında ciddi dalgalanmalar gözlenmiştir. Mısırdaki ise ekilen alana paralel olarak üretimde de yıllar içinde düşüş gözlenmiştir. Çeltikte ise üretimde genel bir artış trendi yakalanmıştır.

Çizelgeye bakıldığında, 2000-2014 döneminde toplam tahıl üretim miktarı Samsun'da %19,25 Buğday üretim miktarı %14,8 Mısır (dane) üretim miktarı %59,5 Şekerpancarı üretim miktarı %84,63 Tütün üretim miktarı Samsun'da %64,85 oranında azalırken, Çeltik üretim miktarı %196,6 Yağlı tohumlar üretim miktarı %61,23 artmıştır.

2014 yılında Samsun'un toplam tahıl üretim miktarı %1,50 Buğday üretim miktarı %1,42, Mısır (dane) üretim miktarı %1,27, Çeltik üretim miktarı %13,81, şekerpancarı üretim miktarı %0,46, toplam yağlı tohumlar üretim miktarı %1,15, ayçiçeği üretim miktarı %1,68, soya üretim miktarı %8,68, tütün üretim miktarı %10,04, meyve üretim miktarı %0,68 olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 1.5.).

Çizelge 1.6.'ya bakıldığında, Samsun'un 8 ilçesinde çeltik üretimi yapılmaktadır. Samsun 2000 yılında 38672 ton çeltik üretmiştir. Son 15 yıllık süreçte Samsun'da çeltik üretim alanları artarken verimde de büyük değişimler yaşanmıştır. Samsun, 2014 yılında tek başına Türkiye'de üretilen çeltik miktarının %13,81'ini üretmiştir. Bu durum Samsun'un çeltik üretimindeki potansiyelini göstermektedir. Bu potansiyel göz önüne alındığında Samsun ili Havza bazında çeltik ürününde özel destek kapsamına alınmalıdır.

Çizelge 1.6: Samsun ilçeleri 2014 yılı çeltik üretimi

İlçeler	Hasat Edilen Alan (da)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)
Alaçam	15802	11922	755
Bafra	110135	77503	704
Çarşamba	8000	6038	755
Tekkeköy	4500	3396	755
Ondokuzmayıs	4000	3220	805
Salıpazarı	750	506	675
Terme	17000	11975	704
Yakakent	188	138	733

Kaynak: TÜİK, 2014

2014 yılında Samsun'da 16037 hektar çeltik ekilmiştir. Samsun'da en fazla çeltik ekimi yapılan ilçe 110135 hektar ile Bafra olup, Bafra tek başına Samsun çeltiğinin %68'sini ekmektedir. Bafra'dan sonra 1700 hektar ile Terme gelmektedir. Üçüncü sırada 1580 hektar ile Alaçam ilçesi gelmektedir (TUİK).

2014 yılı itibariyle Samsun İli mısır ekim alanı ve üretimi, Türkiye mısır ekim alanı ve üretiminin sırasıyla %2,70 ve %1,28'ini oluşturmaktadır. Adana, Şanlıurfa ve Osmaniye İlleri Türkiye mısır üretiminin yaklaşık %37'sini karşılamaktadır. 2014 yılında Samsun, 76099 ton mısır üretimi ile Türkiye'nin 5950000 tonluk mısır üretiminin %1,28'ini gerçekleştirmiştir. Samsun bu üretim rakamıyla ülkemizde mısır üretiminde 12. sıradadır. Mısır, Samsun'da buğdaydan sonra en çok ekilen tahıl ürünüdür. Samsun'da mısır üretiminin büyük kısmı sahil kuşağındaki ilçelerde gerçekleşmektedir (TUİK).

Çizelge 1.7: Samsun ilçeleri 2014 yılı mısır üretimi

İlçe Adı	Hasat Edilen Alan (da)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)
Alaçam	1143	707	619
Asarcık	12217	2870	235
Ayvacık	16480	3327	202
Bafra	28126	19799	704
Çarşamba	34719	24949	719
Havza	202	45	223
Kavak	13184	3726	283
Ladik	1758	355	202
19 Mayıs	5713	3948	691
Salıpazarı	3955	1118	283
Tekkeköy	4087	1815	444
Terme	24215	9776	404
Vezirköprü	1186	364	307
Yakakent	703	148	211
Atakum	7119	1869	263
Canik	7999	646	81
İlkadım	3428	637	186

Kaynak: TÜİK, 2014

Türkiye İstatistik Kurumu'nun verilerine göre, Samsun'un mısır verimi Türkiye mısır veriminin, uzun yıllardır ortalama olarak hep altında seyretmektedir. 2014 yılı için ortalama verim 458 kg/da'dır. Bu durum Samsun için olumlu bir durum değildir. Samsun mısır verimi, 2001-2006 yılları arasında ülke veriminin ortalama olarak %33 altındayken, 2007-2010 yılları arasında ortalama %37 daha düşük olarak gerçekleşmiştir (TUİK). Samsun'da mısır verimi azalmamakta, tersine artmaktadır ancak bu artışlar ülke artış ortalamasının altında kalmıştır. Samsun ili mısırın ekolojik istekleri yönünden elverişli bir iklime sahip olması nedeniyle büyük bir üretim potansiyeli teşkil etmesi gerekirken, bu potansiyel gerektiği gibi değerlendirilememektedir. Bunun başlıca nedenleri düşük verim içeren yerli çeşitlerin kullanılması, yetiştirme tekniklerinin tam ve zamanında uygulanamaması, kurutma, depolama ve pazarlama sorunları ile uygulanan fiyat politikalarının yeterli olmayışı olarak ifade edilebilir.

Samsun'da mısır ekilen alanlarda 1991 yılından bu yana genel bir düşüş yaşanmaktadır. Bu düşüş 2007 yılında en dibe vurmuş, 2007'den sonra ise bir miktar artmıştır. Üretim ise, yıldan yıla iniş çıkışlar göstermekle birlikte, genel bir düşme trendi sergilemektedir. Samsun'da mısır veriminde özellikle 2006'dan beri önemli bir canlanma olduğu görülmektedir. 2005 yılında 3301 kg/ha olan mısır verimi 2010 yılına gelindiğinde %41 düzeyinde bir artış ile 4577 kg/ha'ya yükselmiştir (Çizelge 1.7.). Bu olumlu bir gelişmedir.

Ülkemizde mısır üretim hedeflerini doğru belirlemek için öncelikli hedef, birim alandan alınan ürünü arttırmak olmalıdır. Yalnızca ekim alanlarının veya toplam üretimin artırılması yeterli amaç değildir. Samsun'da verim konusunda da önemli adımlar atılmalıdır. Samsun 2982 hektarlık üretim ile üçüncü sıradadır. Samsun ili Türkiye'nin toplam soya üretiminin %8,4'unu karşılamaktadır (TUİK).

1991 yılında Samsun'da soya üretimi düşme eğilimine girmiş ve 1999 yılına kadar ekilen alanlarda devamlı azalma olmuştur. 1991 yılında 5320 hektar olan ekilen alan, 1999 yılında 2583 hektara düşmüştür. 2000 ile 2003 yıllarında soya ekiminde bir artış gözlenmiş, 2003 yılında ekilen alan 3634 hektara yükselmiştir; fakat 2003 yılından 2010 yılına kadar yeni bir düşme trendi yaşanmıştır. 2009 yılında ekilen alan 1887 hektara kadar gerilemiş, ancak 2010 yılında ekilen alanlarda %33'lük bir artış gerçekleşmiş ve soya ekim alanı 2505 hektara çıkmıştır. Soya ekim alanları oldukça iniş çıkışlı bir seyir izlemektedir. Henüz kendini göstermiş bir yükselme trendi görülmemektedir (TUİK).

Çizelge 1.8: Samsun ilçeleri 2014 yılı soya üretimi

İlçe Adı	Ekilen Alan (da)	Hasat Edilen Alan (da)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)
Alaçam	350	350	152	434
Bafra	900	900	313	348
Çarşamba	7200	7200	2797	388
Salıpazarı	200	200	81	405
Tekkeköy	2670	2670	1368	512
Terme	18500	18500	7802	422

Kaynak: TÜİK, 2014

Diğer taraftan, Samsun’da soya üretim verimlerinde bir artış gözlenmektedir. Bu olumlu bir durum olmasına rağmen, Türkiye geneli için ifade edildiği üzere, ekilen alan ile birlikte seyreden verim artışları aslında teknik olarak verimin artmasından değil, ürüne uygun olmayan alanlardan üretimin çekilmesi sonucu ürüne daha uygun olan alanlarda üretimin yapılmasından da kaynaklanabilir. Bu yüzden söz konusu verim artışına dikkatle yaklaşmak gerekmektedir.

Samsun ili 2014 yılı TÜİK verilerine göre tarım arazilerinin dağılımı incelendiğinde 374.226 hektar tarım arazisinin 14909 hektarının yağlı tohum bitkilerinin ekilişine ayrıldığı görülmektedir. Bu, %3,98 gibi küçük bir orana karşılık gelmektedir. Ayçiçeği ekim alanı 11.858 hektar olup yağlı tohum bitkileri ekilişine oranı %79,57’dir. Yakın bir gelecekte Çarşamba ve Bafra Ovasında Sağ ve Sol Sahil Sulama projelerinin devreye girmesi sonucu 130434 hektar sulanabilecek arazi varlığı ile ayçiçeği sulandığında üretimin %100’e yakın artacağı tahmin edilmektedir.

Çizelge 1.9: Samsun ilçeleri 2014 yılı ayçiçeği üretimi

İlçe Adı	Ekilen Alan (da)	Hasat Edilen Alan (da)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)
Bafra	2626	2626	784	299
Havza	52587	52587	11009	209
Ladik	7115	7115	2464	346
19 Mayıs	142	142	34	239
Vezirköprü	56106	56106	13361	238

Kaynak: TÜİK, 2014

TÜİK verilerine göre ayçiçeğinin Samsun’da ekiliş, üretim, verim ilişkileri incelendiğinde 1991 yılında 17270 hektarlık alanda 33069 ton ayçiçeği üretimi gerçekleştiği görülmektedir. 1991 yılından sonra hemen her yıl üretim alanları azalmış ve nihayetinde 2003

yılında 7722 hektarlık alandan 9840 ton ürün alınmıştır. Diğer taraftan, 2003 yılından sonra ayçiçeği üretimi ve veriminde önemli bir canlanma görülmektedir. İniş-çıkışlar devam etse de, 2010 yılında üretim, 2003 yılına göre %88 oranında artmıştır. Burada önemli olan bir diğer nokta aynı dönemde ayçiçeği ekim alanlarındaki artışın sadece %2 düzeyinde olmasıdır. Bu demektir ki, üretim artışının ciddi bir kısmı verim artışından sağlanmıştır. 2003 yılına göre hemen hemen aynı miktarda ekilen ayçiçeğinin üretimi %88 oranında artmıştır. Gerçekten de 2003 ile 2010 yılları verimlerini karşılaştırdığımızda verim artışının %84 olduğu görülmektedir ki bu gerçekten ciddi bir artıştır. Zira verimde artışın sağlanması kolay değildir; kaynakların daha iyi kullanıldığı ve teknik olarak ciddi gelişmelerin olduğunun göstergesidir. 2014 yılında ise 11858 ha alanda 27652 ton ürün alınmış ve verim 2332 kg/ha olarak gerçekleşmiştir. Samsun'da en fazla ayçiçeği üretimi Vezirköprü ve Havza ilçelerinde yapılmaktadır (TUİK).

1.5.5. Samsun ili tütün üretim potansiyeli

Samsun, Osmanlı döneminde İzmir ve Manisa'dan sonra en fazla tütün yetiştiren vilayet konumunda olmasının yanında, Samsun tütün oymaklarında yetiştirilen tütünler Türkiye'nin ve Dünyanın en kaliteli tütünleri arasında yer almaktaydı. Yetmişli ve seksenli yıllarda Karadeniz Bölgesinde tütün tarımı ile uğraşan ailelerin de %50'ye yakını Samsun'da yaşamaktaydı. Tütün Samsun'u temsil eden sembol bir ürün iken aynı zamanda önemli bir ihraç ürünüydü. Tekel'in fabrikalarında çalışan binlerce işçi için Samsun göç alan bir ildi. Samsun'da her dört kişiden biri geçimini tütünden sağlamaktaydı. Tütün tüm yılı kapsayan ve çok zahmetli bir üretim sürecinin sonucunda getirisi ile çiftçinin yüzünü güldüren bir üründü.

1984 yılına kadar sadece yerli tütünden tekelle imal edilen sigaraların satışı yapılırken, 1177 Sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Kanununda yapılan değişikliklerle yabancı sigara ithalatına başlanmıştır. Yabancı sigara şirketlerinin Türkiye'de fabrika kurarak imalata geçmeleri ile birlikte sigara da tekelle sona ermiştir. Böylece Türk sigara tiryakisi Amerikan tütününe alıştırmış, sigara içenlerin sayısı arttığı gibi sigaraya başlama yaşı da küçülmüştür. Şark tipi tütünün en büyük özelliği diğer ürünlerin pek sevmediği kıraç-yamaç ve meyilli arazilerde sulanmadan yetişmesidir. Tütünün yerine bu topraklara hangi ürün ekilirse ekilsin ne yazık ki, tütünden elde edilen geliri elde etmek mümkün olmadığından çiftçi tütün ekmediği tarım arazisi için gelir kaybına uğramıştır. Bu durum göçü tetiklemiştir.

Çizelge 1.10: Türkiye-Samsun tütün üretimi

Yıllar	Türkiye			Samsun		
	Ekilen Alan (da)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/da)	Ekilen Alan (da)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/da)
2014	1060315	70000	66	81387	7031	86
2013	1362329	90000	66	110576	7764	70
2012	1076984	73285	68	71910	6050	84
2011	766575	45435	59	50555	3165	63
2010	813335	53018	65	51251	3208	63
2009	1161433	81053	70	80060	10029	125
2008	1468741	93403	64	118942	8201	69
2007	1449041	74584	51	125834	9112	72
2006	1461669	98137	67	139877	9820	70
2005	1853420	135247	73	178280	11122	62
2004	1927100	133913	69	163510	10606	65
2003	1830430	112158	61	179150	10753	60
2002	1910000	152856	80	207460	16389	79
2001	1957700	144786	74	222320	14577	66
2000	2365690	200280	85	232420	20004	86

Kaynak: TÜİK, 2014

Yaklaşık 150 yıldır tütün üretilen bu bölgede, tütünleri işleyecek sigara fabrikası 1887 yılında bugün Reji binaları dediğimiz yerde kurulmuştur. Samsun Sigara fabrikası İstanbul Cibali ve İzmir sigara fabrikasından sonra memlekette kurulan üçüncü sigara fabrikasıdır.

Zamanla kentin en işlek yerinde kalan bu binalarda üretim durdurularak, 1997 yılından itibaren yeni yapılan Balıca Sigara Fabrikasında sigara üretimine devam edilmiştir.

“Samsun Köylerindeki Göç Hareketleri ve Sebepleri“ isimli araştırmaya göre 5 yıl içinde Samsun’un köylerinden %90’ı ekonomik sebeplerden olmak üzere 47840 kişi göç etmiş ve araştırmada göçü tetikleyen ekonomik nedenlerin başında şeker pancarı ve tütüne getirilen kotayla tarım ürünleri girdisinin artması gelmektedir (ÖZİŞİK, 2007)

Samsun’da tütün ekilen alanlarda, Marmara bölgesine benzer turizm ve sanayiye yöneliş olmadığı halde ekim yapılan köy sayısı düşmüştür. Bu alanların çoğu yapılaşmanın etkisiyle tarım arazisi olmaktan çıkmıştır. Köylerde diğer tarım ürünlerine yöneliş olmuştur. Bu üreticilerin çoğunluğu ise çiftçiliği bırakıp büyük şehirlere göç etmiştir. Tütün üretimindeki düşüşün temel politikalar yanında en önemli sebeplerinden birisi de fiyatlardan kaynaklanmaktadır. Ekici sayısı azaldıkça üretimi yapılan alan da azaldığından, ekim alanı yarı yarıya düşmüştür. Bu süreçten Samsun’da payına düşeni almıştır. 20 bin tonluk üretim 7 bin tona kadar gerilemiştir.

Çizelge 1.10. incelendiğinde tütün verimindeki değişikliğin (dekara üretim miktarı) artış ve azalışların önemli nedenlerinden biride iklim şartlarıdır. Yağışlı ve sıcak havalarda verim arttığından, üretimde artmakta, kurak havalarda üretim düşmektedir. Tütün, Samsun’un

olduğu kadar ülkemizin önemli ihraç ürünüdür. Bunu korumak için rakip olduğumuz ülkelerin tütün ile ilgili politikalarına bakmamız gerekir. Örneğin komşumuz Yunanistan uluslararası sigara üreticisi bir firma arasında imzalanan anlaşmaya göre, ülkesinden alınan tütünlerin yaklaşık %20 fazlasına karşılık gelen bir miktara üç yıllık dönem için satın alma garantisi almıştır. Bunun yanında, İtalya, İspanya ve Polonya’da üretilen tütünlerin alımını zorunlu kılacak benzeri anlaşmaların geçmişte yapılmış olduğu bilinmektedir.

Diğer taraftan, içinde bulunduğumuz coğrafyadaki bir başka tütün üreticisi ülke olan Lübnan’da ise, tütün üretimi devlet destekli olarak sürdürülmekte ve sigara üreticisi firmalar sattıkları sigaralarda yer alan tütün miktarı kadar tütünü, Lübnan’dan satın almaya zorunlu tutulmaktadır. Bilindiği üzere Türkiye, bölgesindeki en büyük yaprak tütün üreticisi olmasının yanı sıra, sigara üreticileri için tüketim potansiyeli olarak Dünyanın en cazip pazarlarından birisi olmasına karşılık, bu gücünü kullanamamaktadır. Türkiye’de tütün üretiminin yıllardır giderek azaldığı ve yüz binlerce üreticinin tütün üretiminden uzaklaşmak zorunda kaldığı dikkate alındığında, söz konusu ülkelerdeki uygulamaların yurdumuzda hayata geçirilmesinin ülkemiz tütüncülüğüne dikkate değer bir katkı sağlayacağı açıktır.

1.5.6. Samsun’ da fındık üretimi

Çizelge 1.11: Samsun ili ilçe bazında 2014 yılı fındık üretim istatistikleri

İlçe Adı	Toplu meyveliklerin alanı (dekar)	Üretim (ton)	Meyve veren yaşta ağaç sayısı	Meyve vermeyen yaşta ağaç sayısı	Toplam ağaç sayısı
Alaçam	1900	80	96260	8240	104500
Asarcık	3100	116	165000	19250	184250
Ayvacık	79960	1536	3839000	558800	4397800
Bafra	22120	2000	1106000	0	1106000
Çarşamba	250500	38469	12225000	415000	12640000
Havza	720	35	34650	4400	39050
Kavak	1207	58	57750	7700	65450
Ladik	300	4	14300	2200	16500
Ondokuz Mayıs	27140	2587	1460700	80000	1540700
Salıpazarı	141000	7915	6894611	780000	7674611
Tekkeköy	54880	2680	2977500	40900	3018400
Terme	260000	15475	12000000	200000	12200000
Vezirköprü	0	2	1000	300	1300
Yakakent	510	35	32066	0	32066
Atakum	30939	1743	1542625	159000	1701625
Canik	16500	585	780000	100000	880000
İlkadım	5160	224	280000	2000	282000

Kaynak: TÜİK, 2014

İlçe bazında Samsun ilinin fındık üretim istatistikleri çizelgede incelendiğinde, fındık üretim alanı bakımından ilk sırada Terme ilçesi olduğu görülmektedir. Ancak, meyve veren ağaç sayısı, toplam ağaç sayısı ve toplam üretim bakımından ise en fazla üretim Çarşamba ilçesinde gerçekleşmektedir. Üretimin yoğun olarak gerçekleştiği Çarşamba ilçesi, bu yönüyle hem il bazında hem de bölge bazında ilgi çekmektedir.

1.6. Tarımsal Yayım Yaklaşımları

Axinn (1988) "*Alternatif Yayım Yaklaşımları Rehberi*" başlıklı eserinde 12 yayım yaklaşımı üzerinde durmuş, ancak sonraki yayınlarında bunlardan 8'i üzerinde durmuştur. Burada ise 8'li sınıflandırma kabul edilmiş ve bunlar aşağıda verilmiştir.

1. Genel Tarımsal Yayım Yaklaşımı
2. Ürün Bazında Yayım Yaklaşımı
3. Eğitim ve Ziyaret Yaklaşımı
4. Katılımcı Tarımsal Yayım Yaklaşımı
5. Proje Yaklaşımı
6. Çiftçilik Sistemleri Araştırması Yaklaşımı
7. Maliyeti Paylaşım Yaklaşımı
8. Kurumlaştırılmış Eğitim Yaklaşımı

1.6.1. Genel tarımsal yayım yaklaşımı

Tarımsal yapısı ve durumu farklı olan Çin, Kıbrıs, Mısır, Meksika, Filipinler, Tayland ve Yemen Arap Cumhuriyetinde bu yaklaşım uygulanmaktadır (Contado1990). Ayrıca Türkiye'de de 1950'li yıllardan bugüne kadar bu yaklaşım uygulanmıştır. Bu yaklaşımda temel düşünce, çiftçiler tarafından kullanılmayan bilgi ve teknolojinin merkezi yönetimde var olduğu ve bu bilgi ve teknolojinin çiftçilere transfer edilmesi durumunda üretim artışının gerçekleşeceği (Kumuk ve Oktay 1994).

1.6.2. Ürün bazında yayım yaklaşımı

Kamerun'da kakao ve Pakistan'da pamuk yetiştiriciliğinde kullanılmıştır (Contado1990). Türkiye'de soya, pamuk ve hayvansal üretim dallarında uygulama alanı

bulmuştur. Bir ürün üzerinde yoğunlaşmayı ifade etmektedir. Bu yaklaşım söz konusu ürünün üretim miktarını ve kalitesini artırmak için yayım çalışmalarını, araştırmaları, yönetim bilgisini, girdi-kredi temini ve pazarlama gibi birçok faktörü uyumlu ve yoğun olarak kullanmayı esas almaktadır.

1.6.3. Eğitim ve ziyaret yaklaşımı

Bangladeş, Burkina Faso, Coted'Ivoire ve Kenya'da uygulanmıştır (Contado 1990). Bu yaklaşım ilk olarak 1963 yılında Dünya Bankası ve Uluslararası Kırsal Kalkınma Bankası (IBRD)'nin desteğiyle Türkiye'de uygulanmıştır (Aşağı Seyhan Sulama Projesi). Temelde Genel Tarımsal Yayım Yaklaşımının (GTYY) eksik unsurlarını (Örneğin hizmet içi eğitimin yetersizliği, çiftçilerin yeterince ziyaret edilmemesi, araştırma-yayım bağının zayıflığı, vb.) tamamlamaya ve yayım kuruluşlarında yapısal bir değişikliği öngören bir yaklaşımdır. Özellikle kırsal nüfusun, yayımcıya oranla fazla olduğu ülkelerde uygulanmaktadır. Ürün çeşidinin az olduğu yörelerde başarılı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir.

1.6.4. Katılımcı tarımsal yayım yaklaşımı

Brezilya, Endonezya, Mali ve Ruanda'da da benimsenmiş bir yaklaşımdır (Contado1990). Bu yaklaşım üreticilerin tarımsal üretimi gerçekleştirecek bilgi birikimine sahip olduğunu, ancak gerçek eksikliklerinin tarımsal üretim dışındaki bilgiler olduğunu kabul etmektedir. Dolayısıyla temelde tarımsal üretim dışındaki konular üzerinde durmanın gerekli olduğu savunulmaktadır. Tarımsal üretim dışındaki konular tarımsal girdi, kredi ve bilgi kaynaklarına ulaşma, her çeşit faaliyete katılım, yani insan kaynağını geliştirmektir.

1.6.5. Proje yaklaşımı

Şili ve Kolombiya'da tarım sektöründe, Peru ve Senegal'de ise ormancılık konularında kullanılmıştır (Contado,1990). Bu yaklaşımda faaliyet alanı belirli bir bölge ile sınırlandırılmıştır. Çoğunlukla dış kaynaklı destekle gerçekleştirilmektedir. Ulusal yayım çalışmaları dışında, bağımsız bir organizasyon oluşturulmakta, faaliyetler bu bağımsız organizasyon tarafından gerçekleştirilmektedir.

1.6.6. Çiftçilik sistemleri araştırması yaklaşımı

Bu yaklaşım üreticilerin kaynaklarını geliştirirken mutlaka üretici koşullarını dikkate almanın gerekli olduğunu savunmaktadır. Laboratuvar ve araştırma alanı koşullarının üretici koşullarından farklı olduğu, bu nedenle elde edilen bulguların üretici arazisinde başarılı sonuç verme olasılığının çok düşük olduğu kabul edilmektedir. Bunun için teknolojilerin, çiftçi koşullarında araştırmacı, yayımcı, çiftçi ve tarım ekonomistinin ortak çalışması sonucunda geliştirilmesi önerilmektedir. Yaklaşım, insan kaynağını geliştirmek için, üreticinin katılımını gerekli kılmakta ve işletmeyi bir bütün olarak ele almaktadır. Son yıllarda uygulanan “Farming System Research” yaklaşımı bu özellikli çalışmalardır.

1.6.7. Maliyeti paylaşım yaklaşımı

Tüm etkinliklerde olduğu gibi tarımsal yayım faaliyetinin gerçekleştirilmesinde de finansman çok önemlidir. Hem yayımın finansmanına katkıda bulunmaları, hem de bu hizmetten yararlananların yayım çalışmasına sahip çıkmaları ve sahiplenmelerini sağlamak için yayımın maliyetine üreticilerin katılımının sağlanması önemlidir. Ayrıca bu şekilde yayımcıların yörenin ihtiyaçlarına yönelik hizmetleri daha etkin götüreceği varsayılmaktadır. Dolayısıyla yayımın maliyetinin belirli bir bölümünün yerel kaynaklar tarafından karşılanması esastır.

1.6.8. Kurumlaştırılmış eğitim yaklaşımı

Bu yaklaşım tarımsal işletmeler için faydalı olabilecek teknolojik bilgilerin üniversitelerde, yani ziraat fakültelerinde bulunduğunu esas almaktadır. Buna göre tarımsal yayım faaliyetinde bulunan yayımcıların fakülte elemanlarınca düzenli olarak eğitilerek, teknolojilerin bu şekilde ilgililere ulaştırması öngörülmektedir.

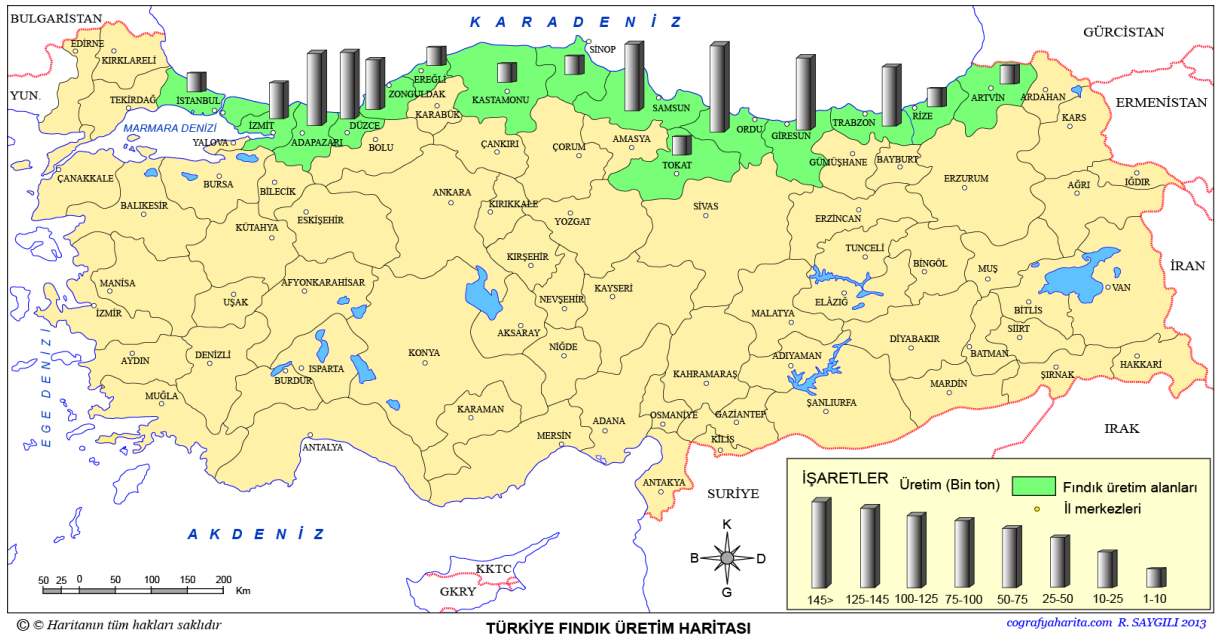
1.7. Türkiye Fındık Sektöründe Genel Durum

1.7.1. Türkiye’de fındık üretimi

Yoğun olarak Karadeniz Bölgesi’nde yetiştirilen fındık, bugün ülkemizin 33 ilinde üretilmektedir. Türkiye fındık üretim alanlarının neredeyse tamamı Karadeniz kıyı bölgelerindedir. Yıl boyunca bol yağışlı bölgenin dik eğimli arazilerinde erozyonu önleyerek

toprağı koruyan fındık tarımı, Karadeniz Bölgesi'nde Giresun, Ordu, Trabzon, Sakarya, Samsun ve Düzce illeri başta olmak üzere 13 ilde 17 çeşit fındık yetiştiriciliği yapılmaktadır (Kayalak 2009).

Türkiye fındık üretimi açısından dünya çapında ilk sırada yer almaktadır. Tüm dünyanın fındık ihtiyacının büyük bir kısmını %72' sini karşılamaktadır (KİB). Ülkemizde fındık üretiminin tamamı Karadeniz bölgesinde yetişmektedir. Harita üzerinden bakılacak olursa Şekil 1.1' de illere göre üretim miktarları gösterilmektedir.

Şekil 1.1: Türkiye fındık üretim haritası (Anonim 2014)

Türkiye'de fındık üretim miktarındaki gelişmeler ile fındık alanlarındaki gelişmeler birbirine paralellik göstermektedir. Fakat fındık üretimin miktarındaki artış üretim alanlarındaki gibi istikrarlı değildir.

Çizelge 1.12: Türkiye’de fındık üretim alanı ve üretim durumu

Yıllar	Üretim Alanı (ha)	Üretim (ton)	Verim (ka/da)
2001	555.000	625.000	113
2002	560.000	600.000	107
2003	600.000	480.000	80
2004	650.000	350.000	54
2005	655.000	530.000	81
2006	666.226	661.000	99
2007	663.817	530.000	80
2008	663.192	800.791	121
2009	642.867	500.000	78
2010	667.865	600.000	90
2011	696.964	430.000	62
2012	701.407	660.000	94
2013	702.144	549.000	78
2014	701.141	412.000	59
2015	702.627	646.000	92

Kaynak: TÜİK, 2015

Fındık üretim miktarında yıllar içinde büyük oranlarda dalgalanmalar görülmektedir (Çizelge 1.12.). Bu dalgalanmaların nedenleri; girdi fiyatlarındaki ve girdi kullanımındaki değişimler, eski dönemlere göre gübreleme, ilaçlama gibi bakım tekniğindeki değişimler, bol ürün yıllarında yoğun ürün veren toprağın yorgun düşerek toprağın veriminin azalması ve iklim şartlarının olumsuz etkileri olarak sıralanabilir.

Fındık üretim alanları ile üretim miktarlarının gelişimi incelendiğinde üretim alanlarındaki artış oranının yüksekliği göze çarpmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 2001 yılında 555 bin hektar olan fındık üretim alanları, 2015 yılında 702 bin hektara ulaşarak 2001 yılına oranla %27’lik bir artış yaşanmıştır. Destekleme politikalarıyla fındık üreticisine pazar garantisi verilerek verimli taban arazilerinin üretime açılması sağlanmıştır. Destekleme alımları ile üretici fındığını satma konusunda sıkıntı çekmeyeceğini ve ne kadar çok üretirse satabileceğini bilmektedir. Yüksek fiyat politikasının sürekli gündemde ve uygulamada tutulması üretim alanlarının daha verimli topraklara kaymasını özendirmiştir. Ayrıca modern bahçe yöntemlerinin de uygulamaya konulması üretimi ve verimliliği artırmıştır. Eski dönemlere göre gübreleme, ilaçlama gibi bakım tekniğindeki gelişmelerde birim alandan elde edilen ürünü artırmıştır (Çağlıyan ve Durmuş 2004).

1.7.2. Türkiye’de fındık tüketimi

Fındığın iç tüketimi konusundaki veriler yetersiz olup üretim ve ihracat miktarları ile devir stoklarından yola çıkılarak kabuklu fındık cinsinden iç tüketimin 100-120 bin ton civarında olduğu tahmin edilmektedir. Günümüzde üretilen fındığın sadece %15-20’lik kısmı iç pazarda tüketilmekte ve kişi başına yıllık tüketim miktarı da 500 - 600 gr civarında kalmaktadır. Ayrıca işleme tabi tutulan fındıktan arta kalan fındık kabukları da yakacak olarak tüketilmektedir (Yavuz 2007).

Yetersiz tanıtım ve bilgi eksikliği, fiyatların yüksek bulunması, çerez olarak tüketiminin yaygın olmaması ile ikame ürünlerin fazlalığı gibi etkenler tüketimin artırılmasındaki en önemli engelleri oluşturmaktadır.

Fındığın yurt içindeki tüketiminin ve ihracatının artırılması amacıyla Ekonomi Bakanlığı koordinasyonunda Fındık Tanıtım Grubu oluşturulmuştur. Sürdürülen reklam ve tanıtım faaliyetleri ile tüketim miktarının artması beklenmektedir.

TMO, 2006 yılından itibaren yapmış olduğu çalışmalarla kavrulmuş iç fındık, şekerli fındık ezmesi ve fındık yağı gibi ürünleri uygun fiyatla halkımızın tüketimine sunmuş olup alternatif tüketim yolları oluşturulmasını teminen fındıklı ekmek üretimini teşvik için ise halk ekmek fabrikalarına uygun fiyatla kıyılmış fındık temin etmiştir.

Çizelge 1.13: Türkiye fındık tüketimi (kabuklu karşılığı, ton)

2009–10	2010–11	2011-12	2012-13	2013-14	Ortalama
228000	232000	135000	150000	142000	177400

Kaynak: TMO tahmini, 2009-2014

Çizelge 1.12.’de yer alan yüksek tüketim rakamları, FKB ve TMO’nun arz fazlası stoklarını yağ imalatında kullanmasından kaynaklanmaktadır. Zira son yıllarda yağ haricindeki iç tüketim miktarı 100–120 bin ton civarında olup yağ dâhil son 5 yıllık tüketim ortalaması 177 bin tondur.

1.7.3. Türkiye’de fındık ticareti

Türkiye’de üretilen fındığın %15–20 kadarı iç piyasada tüketilmekte, %80-85’i ise ihraç edilmektedir. Bu nedenle fındık ticaretinin en önemli kısmını fındık ihracatı oluşturmaktadır (KİB 2015).

Yeni Fındık Stratejisi doğrultusunda, üreticilerin, fındıklarını özel sektör (özellikle de tüccar ve komisyoncular) aracılığıyla pazarlamaya başladıkları görülmüştür. Fındık fiyatları serbest piyasada ayarlanmaktadır. Bu fiyatlar arz talep dengesine göre belirlenmekte ve bu fiyatlar üstünden üretici, piyasada bulunan fındık tüccarlarına fındıklarını satmaktadırlar.

Türkiye, 2005–2014 yılları ortalaması 226 bin ton olan iç fındık ihracatı ile dünya fındık ihracatının yaklaşık %74’ünü gerçekleştirmiştir. 2013 yılında ülkemizde fındık ihracatının %66’sı iç fındık olarak %34’ü ise işlenmiş fındık olarak gerçekleşmiştir (TÜİK 2014).

Fındık ihracatımızda AB’nin payı 2001 yılı verilerine göre %81,2 iken bu oran 2013 yılında %72 olarak gerçekleşmiştir. Bunun nedeni ise ihracat yapılan ülke sayısının son yıllarda artmasıdır. İhracattaki son 5 yıl ortalamasına göre ilk sırayı %22 ile Almanya ikinci sırayı ise %21 ile İtalya almaktadır. Diğer önemli pazarları sırasıyla; Fransa, Avusturya, Belçika, İsviçre, Hollanda ve Rusya oluşturmaktadır (KİB 2014).

Çizelge 1.14: Türkiye iç fındık ihracatı

Yıllar	İhracat Miktarı (İç/Ton)	İhracat Bedeli (Bin \$)	Birim İhraç Fiyatı (\$/kg)
2005	209364	1928378	9,21
2006	247186	1467017	5,93
2007	233138	1519478	6,52
2008	228402	1407872	6,16
2009	219355	1172598	5,35
2010	252305	1544786	6,12
2011	243766	1759162	7,22
2012	265744	1802463	6,78
2013	274657	1767277	6,43

Kaynak: KİB, 2014

Çizelge 1.14.'e baktığımızda dünya fındık üretim ve ihracatının büyük bölümünü elinde bulunduran Türkiye, 2012 yılında 265 bin 744 ton iç fındık ihraç ederek 1 milyar 802 milyon 462 bin dolar döviz sağlamıştır. 2011 yılında 1 milyar 759 milyon 162 bin dolar karşılığında 243 bin 766 ton fındık ihraç eden Türkiye, 2012 yılında ihracat miktarını bir önceki yıla göre %9,02 elde ettiği gelir miktarı %2,46 oranında artırdı (Harman 2013).

Dünya fındık fiyatlarının belirlenmesinde ülkemizde oluşan fındık fiyatları etkin rol oynamaktadır. İhraç fiyatının yüksek olması durumunda, en büyük rakiplerimiz olan İtalya ve İspanya, AB'nin sağladığı destekler ve nakliye avantajını kullanarak daha düşük fiyatla stoklarını eritmektedir. Hasat dönemlerine devrolan stoklar ise genellikle ülkemizde kalmaktadır.

Temmuz 2009'da açıklanan Yeni Fındık Stratejisi doğrultusunda, 2009/15202 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Toprak Mahsulleri Ofisi'nin fındık alım görevi sona erdirilmiştir. Bunun üzerine üreticilerin, fındıklarını özel sektör (özellikle de tüccar ve komisyoncular) aracılığıyla pazarlamaya başladıkları görülmüştür. Fındık fiyatları serbest piyasada ayarlanmaktadır. Bu fiyatlar arz talep dengesine göre belirlenmekte ve bu fiyatlar üstünden üretici, piyasada bulunan fındık tüccarlarına fındıklarını satmaktadırlar.

1.7.4. Fındıkta uygulanan politikalar

Türkiye'de fındık ile ilgili politikaların temel amaçları, ihracat ve üretici gelirlerinin maksimizasyonu, stok, taşıma ve finansman maliyetlerinin minimizasyonu ve dünya piyasalarındaki gücünün muhafaza edilmesidir.

Türkiye ve Karadeniz Bölgesi için önemli olan fındık piyasasının düzenlenmesi amacıyla;

- Alım ve fiyat desteklemesi (Müdahale alımları)
- Dikim alanlarının sınırlandırılması
- Yeni fındık stratejisi (alternatif ürün projesi, doğrudan gelir desteği)
- Dış ticaret politikaları

gibi politikalar oluşturulmuş, bunların bazıları uygulanmış bazıları uygulanamamış veya uygulamalar amaçlanan hedeflere ulaşamamıştır. Bu politikalardan özellikle destekleme alımı ve destekleme fiyatı politikası Türkiye'de fındık üretiminin taban arazilere ve Batı Karadeniz Bölgesine doğru genişlemesine neden olmuştur. Bu durumun beraberinde getirdiği aşırı üretim sorununa çözüm için dikim alanlarının sınırlandırılması ve alternatif ürün projesi politikaları ortaya çıkmıştır.

Dikim alanlarının sınırlandırılması

Fındıktaki üretim fazlalığını önlemek, fındık üretiminin en uygun alanlarda yapılmasını ve üretimin talepteki gelişmelere göre yönlendirilmesini düzenlemek amacı ile 1983 yılında 2844 sayılı Fındık Üretim Planlanması ve Dikim Alanlarının Belirlenmesi Hakkında Kanun çıkarılmıştır. Bu kanun ile mevcut üretim alanlarının tespiti ve belirlenen bölgeler dışında yeni fındık bahçelerinin kurulmasının yasaklanması öngörülmektedir. Aynı yasada fındık ekim alanları dışında fındık bahçeleri olanların ağaçlarını sökmeleri ve başka bir tarım ürünü yetiştirmesi teşvik edilmektedir. Ancak kanun yürürlüğe girdikten sonra da gerek izin verilmeyen alanlarda gerekse izin verilen alanlarda gerekli izinler alınmadan fındık dikim alanları genişletilmiştir. Bu genişlemenin en önemli nedenleri olarak fiyat destekleme politikasına devam edilmesi, zorunlu ağaç sökümünün bahçelerin ekonomik ömrünün sonuna bırakılması, üreticilerin söküm tazminatını yeterli görmemesi, tazminatın kaynağının Tarım ve Köy İşleri Bakanlığına devredilmemesi, fındığa alternatif olacak ürünlere yeterli destek verilmemesi ve yeterli denetimin yapılmaması gösterilmektedir.

Alım ve fiyat destekleme politikası (Müdahale alımlar)

Türkiye’de fındık destekleme fiyatı yıllarca taban fiyat gibi işlev görmüş, fakat ödemeler zamanında yapılmadığı için çiftçi, taban fiyatının altında fındığını tüccara satmak zorunda kalmış ve dolayısıyla piyasa fiyatı taban fiyatının altına düşmüştür. Bu sebeple 2835 sayılı yasa ile birlikte Fiskobirlik kurulmuştur.

Fiskobirlik; Fındık Tarım Satış Kooperatiflerinin bir üst kuruluşu olarak göreve başlamıştır. Fiskobirlik, amacı itibarıyla bu tarihten itibaren fındık alımı yapmaya başlamıştır. Bu alımlarda kar ve zarar üreticiye ait iken, sürekli zarar ettiği gerekçe gösterilerek kurumun yapısı devletleştirilmiş ve alımlar devlet tarafından yapılmaya başlanmıştır. Fiskobirlik’in piyasaya müdahale etme şekli, destekleme fiyatını açıklamakla birlikte, piyasada oluşan arz fazlası üretimi piyasadan çekme şeklinde olmuştur.

Bu alımlar, arz talep dengesizliği yaratmış olmakla birlikte önemli bir stok yükünü de beraberinde getirmiştir. 2006 yılında Fiskobirlik’in yaşadığı mali sıkıntılar ve 2005 yılının üretici borçlarını ödeyememesinin yanında bozulan piyasa düzeni içerisinde üreticilerin beklentilerine bağlı olarak TMO müdahale alımlarında görevlendirilmiştir.

TMO; 2006 yılında Fiskobirlik'in piyasadan çekilmesiyle 2006/10865 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü (TMO) fındık alımı ile görevlendirilmiştir

TMO'nun ana statüsünde değişikliğe gidilerek hububatın dışındaki diğer tarım ürünleri de görevleri alanına dâhil edilmiştir. Bu kapsamda TMO'ya, görev alanına giren ürünlerin piyasasını düzenlemek için ihtiyaç olan bölgelerde lisanslı depoculuğa uygun depoları uzun süreli kiralama ve uzun süreli kiralama garantisi vererek depo yaptırmasına imkân tanınmıştır.

TMO, ÇKS' ye kayıtlı olan üreticilerden ÇKS kayıt belgesinde olan miktar kadar alım yaparak, ürün bedellerinin yarısını peşin, kalan yarısını takip eden 25 gün içinde doğrudan üreticilerin hesaplarına aktarmıştır.

Çizelge 1.15: TMO tarafından yapılan alımlar

Sezon	Alım Miktarı (Ton)	Alım Değeri (Milyon TL)
2006/2007	162490	585
2007/2008	95641	464
2007/2008(FKB'den Alınan)	67373	247
2008/2009	368041	1534
Toplam	691684	2830

Kaynak: TMO, 2010

TMO, Çizelge 1.15'e göre almış olduğu kabuklu fındıkları stoklarında 2005 ve 2006 mahsulü ürünleri piyasa dengelerini bozmamak amacıyla yağ imalatında kullanmıştır. TMO tarafından yürütülen stok değerlendirme çalışmaları neticesinde; 2008 yılından bu yana 142 bin tonu kabuklu fındık olarak, 26 bin ton kabuklu fındık kavrulmuş olarak satılmıştır. 230 bin ton kabuklu fındık ise yağlık olarak işlenmiştir (depolarda en fazla 3 yıl bekletildikten sonra kalan fındıklar ancak yağlık olarak kullanılabilir. Bu durumda 5 kg fındıktan sadece 1 kg yağ elde edilebilmekte ve değerinin %20 altındaki fiyatlardan satılabilmektedir). Üretim alanlarının sınırlandırılmaması ve pazarlama eksikliğimiz vb. nedenlerle TMO da aynı sorunla karşılaşmakta yani stoklarında büyük miktarda fındık bekletmektedir. TMO da fındığını yağlık olarak kullanmakta, bu durum yine devlete yük bindirmektedir.

Temmuz 2009'da açıklanan Yeni Fındık Stratejisi doğrultusunda, fiyat destekleme politikası bırakılarak 2009/15202 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile TMO'nun fındık alım görevi sona ermiştir. Söz konusu Strateji kapsamında TMO tarafından fındık satışları 2009 hasat dönemi başlangıcı olan 15 Ağustos itibariyle durdurulmuştur.

Yeni fındık stratejisi

15 Temmuz 2009 tarihli 2009/15201 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile devlet tarafından kabul edilen Yeni Fındık Stratejisi ile fındığın desteklenmesi yeniden düzenlenmiştir. Yeni düzenlemenin, üretim alanlarının sınırlandırılması ve alternatif ürün projesine dayanan iki yönü vardır. Birincisi; ruhsatlı alanlarda üretim yapan fındık üreticilerine 'Alan Bazlı Gelir Desteği', ikincisi; ruhsatsız alanlarda fındık üretimi yapanlara ise alternatif ürünlere geçmeleri halinde 'Alternatif Ürün Desteği' verilmesidir.

Yeni Fındık Stratejisi ile

- Arz ve talep dengesinin sağlanacağı,
- Fındık fiyatının serbest piyasada oluşacağı,
- Rakip ülkelerin üretimi cazibesini yitireceği,
- Türkiye'nin uluslararası piyasalardaki ürün arzında belirleyici olacağı,
- Kamu harcamalarında etkinlik sağlanacağı,
- Fiyatta ve ihracat gelirlerinde istikrar sağlanabileceği belirtilmektedir.

Bu yeni strateji ile özellikle fiyatların belirlenmesinde, devletin rolü ortadan kalkmaktadır.

Dış ticaret politikaları

Fındık sektörü, Türkiye ekonomisi için büyük bir istihdam ve geçim kaynağı olmakla birlikte, fındık ihracatından elde edilen gelirle birlikte olumlu etki yaratmaktadır. Bu anlamda düşünüldüğünde sektörel olarak önemli bir konumda olması neticesinde, uygulanan politikalar da sektörün geleceği açısından ayrı bir önem kazanmaktadır.

Küreselleşme olgusu ile değişen dünya düzeni içerisinde artık dış ticaret kavramı daha çok önem kazanmış ve standartlar ön plana çıkmıştır. Fındığın da sağlık, kalite ve çevre düzenlemelerine yönelik belirlenmiş standartları tamamlanabildiği sürece dış ticareti yapılabilir.

Ürün standartları AB ve diğer ülkelerin standartlarına uygun olarak hazırlanan ve uygulanan standartlar; kabuklu fındıklar için TS-3074, iç fındıklar için TS-3075, işlenmiş fındıklar için TS-1917 fındık unu için TS- 0937, fındık püresi için TS- 0938, fındık krokanı için TS- 0939, fındık yağı için TS-658'dır. Bu standartlar fındığın tanımı, sınıflandırılması ve özellikleri, numune alınması, muayenesi, piyasaya arz şekli ve denetlenmesi konularını kapsamaktadır. Belirlenen standartlara göre kontrol edilen fındıklara devletin resmi kontrol

memurları tarafından “Kontrol Belgesi” “Kalite Denetim Yeterlilik Belgesi” ve “Sağlık Sertifikası” verilmektedir. Fındık ihracatında standartlara uyum konusunda yapılan sıkı denetimlere rağmen, kalite konusunda zaman zaman ihtilaflar da çıkabilmektedir.

Destekleme ve fiyat istikrar fonu (DFIF) kesintisi; fındığın ihracatında önemli yeri olan tarımsal girdilerin sübvansiyonu, üreticilerin fiyat hareketlerinden korunması, ihracatın geliştirilmesi, fındığın yurtdışında tanıtımı, ihracata dönük yatırımların finansmanı ve ihracat sigortası faaliyetlerinin finansmanı amacıyla 18 Aralık 1997 tarihinden itibaren D.F.I.F kesintisi uygulanmaktadır. Söz konusu Prim kesinti miktarının uygulanmasında ülkemiz ve diğer üretici ülkelerin üretim, stok durumları, iç ve dış piyasa fiyatlarının seyri, ihracatın seyri, üretici maliyetleri ve ürünün alım fiyatı \$/TL paritesindeki gelişmeler göz önünde tutulmaktadır. Fındık ihracatı için belirlenmiş DFIF kesinti miktarları; her türlü natürel (işlenmemiş) iç fındık için 8 cent/kg karşılığı TL, her türlü kabuklu fındık içinse 4 cent/kg karşılığı TL kesinti yapılmaktadır.

İthalat Politikaları

Türkiye fındık ithalatında belli standartların dışında önemli sayılabilecek oranlarda gümrük vergileri uygulamaktadır. Türkiye'nin fındık üretiminde fazlalıkların yaşanması ve izlediği korumacı politikanın etkisiyle çok az fındık dış alımı bulunmaktadır. Türkiye'nin özellikle Azerbaycan ve Gürcistan gibi ülkelere kabuklu fındığı çok düşük fiyatlarla (410 \$/ton) ithal etmesi gerçeği, yüksek koruma oranları uygulamasına rağmen gelecekte fındık ithalatında artış yaratabilecektir.

1.7.5. Fındık sektörünün sorunları

Üretim ve ticaretinde lider olduğumuz, tarım ürünleri arasında en yüksek ihracat girdisini sağlayan ve kalitesi ile de dünya pazarlarında itibar edinmiş Türk fındığının sorunları uzun yıllara dayanmaktadır. Esasında Türk tarımının sorunlarının da bir izdüşümüdür.

Bu sorunlar;

- Yapısal sorunlar
- Üretim ve üretici ile ilgili sorunlar
- Talep ve pazarlama sorunları

olarak incelenebilir.

Fındık sektörünün içinde bulunduğu yapısal sorunlar

- Karadeniz bölgesinin en ciddi yapısal sorunu ulaşım ağına dayalı alt yapı sorunudur.
- Fındıkta, üretim alanları, üretici sayısı ve verim miktarları ile üreticinin yapısı hakkında elde sağlıklı bilgiler olmaması yüzünden sorunların çözümü için kalıcı projelerde üretilmemektedir.
- Bölgede tarım ve tarım dışı istihdam ve gelir olanaklarının kısıtlı olması, toprağa bağlılık ve miras paylaşım düzeni gibi nedenlerle işletme arazilerinin parçalanması sonucu, aile başına düşen arazi ve gelirin giderek azalması
- Ekolojisi ve doğal yetiştirme alanı dışına çıkarılan fındıkta verim ve kalite düşüklüğüne sebep olunması
- Makroekonomik istikrarsızlıklar, döviz kurlarındaki dengesizlik, girdi maliyetlerinin yükselmesi ve piyasanın sürekli speküle edilmesi, serbest piyasa mekanizmasının sağlıklı bir şekilde işleyememesi gibi yapısal sorunlar fındık piyasasını olumsuz etkilemektedir.

Fındık sektörünün üretim ve üretici ile ilgili sorunları

Uygulanmakta olan destekleme alımı ve taban fiyat garantisi fındık üretim alanlarını son 30 yılda %50 oranında artmasına neden olmuştur. Dünya tüketimine karşılık fındık üretiminin elastikiyeti düşük olduğundan arz fazlası sorunu ortaya çıkmıştır. Asıl yetiştirme yeri olan Karadeniz sınırları içindeki I. Bölge dışında yayılan fındık üretimi, ülkemizi gitgide daha fazla stokla karşı karşıya bırakmaktadır. Arz fazlası, ihracatta dar boğazların ortaya çıkmasına, fiyatlarda aşırı dalgalanmaların olmasına neden olmuştur. Bu olumsuzluğu ortadan kaldırmak amacıyla 1983 yılında çıkartılan 2844 sayılı "Fındık üretiminin planlanması ve dikim sahalarının belirlenmesi" hakkındaki kanun ve yönetmelikler tamamen siyasal kaygılardan dolayı zaman ve enerji kaybı olmanın ötesine geçememiş ve başarı sağlanamamıştır (OTB 2010).

Üretilen fındığın sağlıklı bir şekilde muhafaza edilmesi de büyük önem taşımaktadır. 2006 yılında uygulamaya konulan Lisanslı Depoculuk fikri Türk Fındığının sağlık ve kalitesini korumaya yönelik en önemli adımlardan biriydi. Ancak Lisanslı Depoculuk beklenenin dışında yeterli destek verilmeyince ve üzerinde yeterli proje geliştirilmeyince, üreticiler ve tüccarlar kendi depolarında yeterli sağlık şartlarını sağlayamadan depolamaya devam etmişlerdir.

Bir kısım fındık üreticisi büyük kentlerde ikamet etmekte ve fındığı ek gelir olarak görmekte olduğundan ürünlerini bekletmeksizin düşük fiyatlarla piyasaya arz etmektedirler. Bu durum geçimini sadece fındıktan sağlayan üreticileri olumsuz etkilemektedir. Sektörde bulunan sanayi işletmelerinde yeterli AR-GE çalışması yapılmadığından yeni ürün çeşitlemesi ve yoğun teknoloji kullanımı gerçekleşmemektedir. Üretim faktörleri arasında vazgeçilmez bir noktaya oturmuş olan “Teknoloji’nin çağın ve rekabet şartlarının gerektirdiği şekilde kullanılmaması sektörün sanayi yönlü gelişimi ve örgütlenmesi önünde önemli bir diğer sorundur.

Geçimini sadece fındık üretimiyle sağlayan üreticilerin sermaye sıkıntısı yaşamalarından dolayı ilk belirlenen ucuz fiyatla fındıklarını satarak üretim maliyetinin altında satış geliri elde etmekte ve zararla karşı karşıya kalmaktadır.

Fındık sektörünün talep ve pazarlamayla ilgili sorunları

Sektörde faaliyet gösteren ihracatçı firmaların sermaye yapıları ve finansman kaynakları sınırlıdır. Çoğu ölçek ekonomisi kriterlerinden uzak dünya normlarının altında çalışan bu işletmeler, işleme sanayisinin Hamburg’da yoğunlaşmış olması nedeni ile komisyoncu durumunda kalmışlardır. Gelişmiş ülkelerdeki alıcı sanayiciler ile etkin pazarlık yapma imkânları yoktur. Bu durumda fiyatı belirleyen çoğunlukla alıcı olmaktadır (OTB, 2010).

Fındık imal eden, fındık işleyen müesseselerin birçoğu gayri sıhhi çalışmaktadır. Büyük ve ciddi firmalar, ucuz ama kalitesiz üretim yapan bu firmalar ile de rekabet etmek zorunda kalmaktadırlar. Kalite bilinci tam olarak oluşmadığından tüketici için malın ucuz olması önemli bir tercih sebebidir. Ancak olaya daha geniş bir çerçevede bakmak gereklidir. Ayrıca kaliteli üretim yapmak için önemli yatırımlar yapan ve ciddi maliyetlere katlanan büyük firmalar haksız bir rekabet ortamı içinde kalmaktadırlar. Avrupa kapılarında "Aflatoksin" iddiası ile geri dönen fındıklar iç piyasaya özellikle metropol kentlerde piyasaya sürülmektedir. Bu durum piyasanın haksız ve denetimsiz rekabet koşullarının baskısında kalmasına neden olmaktadır (Deniz 2009). Ayrıca özellikle Avrupa ülkelerine yapılan ihracatlarımızda aflatoksin sınır değerlerine takılan fındıklarımız iade edilmekten kaynaklanan masraflar tüccarlarımız tarafından karşılanmakta ve büyük zararlara uğramaktadır (OTB 2011). Bu tarz ekonomik zarara uğrayan birçok firma ihracat yapacak sermaye gücü ve devlet teşviklerinin yetersizliği nedeniyle ihracat faaliyetlerine son vermek zorunda kalmaktadır.

Fındık sanayi sektörü içinde en fazla çikolata, kek, bisküvi, dondurma, lokum ve yağ imalatında kullanılmaktadır. Fındığa esas değerini kazandıracak olan yerli sanayide daha fazla kullanılması olacaktır. Ancak bunu teşvik edecek bir sistem, politika ve ARGE çalışması mevcut değildir. Son zamanlarda konuyla ilgili olarak TUBİTAK ve Fındık Tanıtım Grubu (FTG)' nun çalışmaları dikkat çekici olsa da yeterli boyutlarda olmadığından istenen pazar derinliği ve tüketim artışı yaratamamıştır (Sobutay 2006).

Geçmişte uygulanan fındık politikalarının kamuya önemli bir maliyeti olmuş ancak fındık piyasasına kalıcı çözümler getirip getirmediği tartışma konusu edilmiştir. Gerek Fiskobirlik alımlarının DFİF kaynaklarından finanse edilerek dolaylı desteğin sağlandığı Fındık Raporu Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü dönemlerde gerekse Devlet destekleme alımlarının yapıldığı dönemlerde gündemde olan sorunların güncelliğini koruması dikkate değer bir konu olmuştur.

Fındıkla ilgili tarafların öteden beri dile getirdiği sorunları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür.

- Geçmişte uygulanan politikaların bir sonucu olarak üretim alanları genişlemiş ve verimli taban arazilere kadar yayılmıştır.
- Üretim alanlarının genişlemesiyle iklim koşullarına bağlı olarak arz fazlası sorunuyla karşılaşabilmektedir.
- Yeni pazarlara yönelik çalışmaların sonuçları üretimde meydana gelecek artışları karşılayacak boyutlara ulaşamamıştır.
- İç tüketim gereken ölçüde artırılamamıştır.
- İhracat fiyatları istikrara kavuşturulamamıştır.
- Fındık işleme sanayinin istenen seviyede gelişmediğinden fındık katma değeri yüksek bir ihraç ürünü haline getirilememiştir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Taluğ (1975), araştırmasında Ankara ili Polatlı ilçesi buğday üreticilerinin kimyasal ilaç kullanımında önemli bilgi kaynaklarının diğer çiftçiler ve yayım birimleri olduğu belirlenmiştir. Çalışmada yayım faaliyetleri etkinliği ile şehir merkezine gidiş sıklığı, gazete okuma sıklığı ve yayımcılarla görüşme sıklığı arasında istatistikî olarak ilişki bulunmuştur. Radyo dinleme sıklığı ile yayımcılarla ilçede görüşme sıklığının ise, üreticilerin ele alınan tarımsal uygulamayı erken veya geç benimsemesinde etkili olmadığı belirlenmiştir.

Hülse (1979), yaptıkları araştırmada tarımsal yayım elemanlarının eğitiminde sosyal bilimler ve eğitim bilimleri alanındaki derslerin nitelik kazanma bakımından önemli olduğu görülmüştür. Teorik bilgilerin lisans eğitiminde kazanıldığı ve sonrasında ise pratik eğitim sürecinde donanım sahibi oldukları belirlenmiştir.

Aktaş (1976), Çiftçi Eğitim Servislerinin Tarımsal Yayım Yaklaşımlarını Değerlendirdiği araştırmasında, proje bölgesinin sosyo-ekonomik yapısı ile pamuk üreticilerinin bazı özellikleri üzerinde durulmuştur. Araştırmada proje kapsamında yeni teknolojileri geliştirmek, münavebeye dayalı tarım teknikleri ile üretim deseni geliştirmek ve yeniliklerin uygulanmasını amaçlayan Çiftçi Eğitim Servislerinin önerdiği dört tarımsal yenilik ele alınmıştır. Araştırmada yayım çalışmalarının sistem içerisinde planlanmadığı, yayım elemanlarının eğitimlerinin yeterli olmadığı, sunulan tarımsal önerilerde ekonomik değerlendirmelere yer verilmemesinin olumsuz sonuçları gözlenmiştir. Ek olarak, Çiftçi Eğitim Servislerinin yapısal problemlerinden kaynaklı sağlıklı bir yayım organizasyonuna olanak tanımadığı sonucu elde edilmiştir.

Pickering (1983), araştırmasında önemli bir kırsal kalkınma aracı olan tarımsal yayımın tek başına toplumsal ve kırsal refahı sağlayacak bir argüman olmadığı ifade edilmektedir. Yayım faaliyetlerini üretim sürecini nitelikli ve etkili kılabilecek diğer tüm faktörlerle birlikte düşünüldüğünde başarıya ulaştırılabileceği vurgulanmıştır. Bununla birlikte yayımın, çiftçi ile diğer gruplar ve kişiler arasında bir bağ oluşturduğu belirtilmektedir.

Morre (1984), Hindistan'ın yeni tarımsal eğitim programını incelediği araştırmasında, Dünya Bankasının finansman sağladığı ülkelerde tarımsal yayım örgütlerinin kurumsal geliştirilmesinde çok önemli yatırımlar yapıldığı halde yayımın niteliğinde değişme ve iyileşmelerin çok az olduğunu belirtmektedir. Araştırmacı başarısızlığın altında yatan nedenler olarak, daha önceki yayım sistemlerinin yapısından gelen sınırlılıkları ve sistemin

Hindistan'a tanıtılma biçimini saymaktadır. Bu başarısızlıkları uygulanmakta olan tarımsal eğitim programında benimsenen politikalara ve tarımsal eğitim programına gereken önemin verilmemesi ile açıklamaktadır.

Ceylan (1988), Ankara'nın Çubuk İlçesinde Tarımsal Teknolojik Yeniliklerin Yayılması ve Benimsenmesinde, Televizyonda Tarımsal Paylaşmaların İzlenmesi ve Etkileri isimli çalışmasında, yeniliklerin benimsenmesi sürecinde televizyonlardaki tarımsal programların ve yayım elemanlarının farklı aşamalarda farklı etkilerinin olduğu görülmüştür.

Özkaya (1988), yaptığı çalışmasında süt sığırcılığı yapan işletmelerin ekonomik özellikleri ve yenilikçiliği etkileyen faktörleri belirlenerek, yeniliklerin benimsenmesi süreci irdelenmiştir. Ayrıca, süt sığırcılığı ile ilgili güncel diğer tarımsal yayım çalışmaları incelenmiştir.

Gürgen (1989), çalışmasında, yayımcılara mesleki ve teknik bilgilerin büyük bir kısmının, tarımla ilgili lise ve üniversite eğitimleri sürecinde verildiği belirlenmiş ve yayım elemanlarının bireysel çalışmaları ve aldıkları bazı kişisel gelişimi olumlu yönde etkileyecek derslerin etkileri görülmüştür.

Güngör (1990), Tarımsal Yüksek Öğretim temalı araştırmasında, tarımsal öğretimin kalitesi ile fakültelerdeki öğrenci sayıları arasında negatif yönlü bir korelasyon olduğu tezi hakim olmuştur. Benzer şekilde öğretim üyesi sayısının optimal düzeyde olmasının önemi belirtilmiştir. Ayrıca, fakültelerin yeterli sosyal, fiziksel ve maddi kapasiteye sahip olmadığını ve fakültelerle bakanlıklar arasında sıkı bir ilişkinin sağlanmasının önemli görüldüğü ifade edilmiştir.

Bindlish ve Evenson (1993), Kenya'da Eğitim ve Ziyaret Sistemine Dayalı Yayım Hizmetlerinin Performansının ele alındığı çalışmalarında, yayım elemanlarının önerilerinin benimsenme ve uygulanma düzeyini incelemişlerdir. Çalışma sonuçları yayım elemanları tarafından çiftçilere önerilen yeniliklerin uygulanma düzeyinin işletme genişliklerine göre farklılık göstermediğini ortaya koymuştur.

Kumuk ve ark. (1995), yaptıkları çalışmalarında, Dünya Bankası tarafından geleneksel yayım sistemine alternatif olarak tanıtılan ve dünyanın pek çok gelişmekte olan ülkesinde uygulanan sistemle geleneksel sistem arasında düzenli hizmet içi eğitim, yayım araştırma ilişkileri gibi konularda farklılıklar olmakla birlikte, iki sistem arasında pek çok unsurun ise

benzer olduğunu vurgulamaktadırlar. Çalışmada yayım grubu yaklaşımı uygulamasının Türkiye şartları açısından daha uygun olduğu belirtilmektedir.

Hablemitoğlu (1996), çalışmasında kadınların tarımsal faaliyetlere ve ev işlerine ilişkin kurslara katılmadığı ifade edilmiştir. Bunun nedeninin, hem tarımsal faaliyetlerin hem de ev işlerinin yapılma zamanındaki planlama eksikliğinden kaynaklandığı anlaşılmıştır. Ayrıca kadınların sosyal, ekonomik ve kültürel anlamda birçok konuda gelişimlerine ihtiyaç olduğu ve yine benzer konularda fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik ihtiyaçların olduğu belirlenmiştir.

Kızılaslan (1997), “Tokat İli Merkez İlçede Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerine Katılımı Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörler Üzerine Bir Araştırma” isimli çalışmasında kooperatife üye olanlarla olmayanlar arasında istatistiksel olarak, otorite şekli, sosyal statü, gelişmiş tarım teknolojisini benimseme ve uygulama, işbirliğine eğilim düzeyi, kooperatifçilik bilinç düzeyi, sosyal katılım, kitle haberleşme araçlarını kullanım düzeyi, yatay mobilite, yaşam düzeyi, empati yeteneği, geçim sağlama kaynakları, tarım dışı gelir, tarımsal gelir, ihtisaslaşma düzeyi ve kooperatiften yararlanma durumunda farklılıklar belirlenmiştir.

Kızılaslan ve Sipahi (1999), araştırmalarında, Tokat ilinin Artova ilçesinde yayım çalışmalarının aksayan yönlerini ele almışlardır. Buna göre, Köy Grup Tarım Merkezinin bulunmaması, TYUAP çerçevesinde ilçeye tahsis edilen araçların amaç dışı kullanımı, nitelikli teknik personel eksikliği, ödenek yetersizliği, hizmet içi eğitimlerin yetersizliği, toplantı ve etkinliklerde kullanılacak materyallerin eksikliği olarak belirlenmiştir. Öte yandan yayımcıların sadece üretime yönelik faaliyetlerde bulunmaya çalıştığı, sosyal ve kültürel yönden kalkınmaya yönelik bir çalışmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kara ve ark. (2004), yaptıkları araştırmalarında, Şanlıurfa’daki tarımsal yayım örgütünün kısmen de olsa kadınlara üretim tekniği konusunda tarımsal yayım çalışmalarının gerekliliğini anlattığını belirtmişlerdir. Ancak bu bilgi aktarımı esnasında istifade edilecek kendi konusunda nitelikli bayan yayımcı eksikliği olduğu, bu tür projelerin GTHB teşkilatı il müdürlüğü şube yayımcılarının hiçbir katkısı olmadan bakanlık tarafından hazırlandığının ve maddi kaynak yetersizliğinin söz konusu yayım faaliyetlerindeki en önemli handikaplar olduğu tespit edilmiştir

Alagöz (2005), çalışmasında, Aşağı Seyhan Ovası tarımsal yayım faaliyetlerini ele almıştır. Bu yönüyle ele alınan konular arasında, yöredeki üreticilerin tarımsal üretim

konusunda hangi bilgilere ihtiyaçları olduğu, ihtiyaç duyduğu kaynaklar, yayım faaliyetlerinin sıklığı, etkinliği ve kullanılan yöntemler araştırmada yer alan konular arasındadır.

Yılmaz Çoban (2006), araştırmasında, iki farklı yayım sisteminin uygulandığı iki farklı ildeki yayım elemanlarının niteliksel durumları, yayım faaliyetlerine bakış açıları ve fiziki çalışma koşullarını incelemiştir. Sonuç olarak ise, Çorum ve Sivas illerindeki yayım elemanları arasında birçoğ konuda farklılık olmadığı sadece tarımsal yayım konusunda bazı kavramsal farklılıkların algısı ve fiziki olanaklar açısından farklılıklar görölmüştür.

Karaçayır (2010), araştırmasında, Karaman ilinde elma üretimi yapan tarım işletmelerinin tarımsal ilaç kullanımında yayım yaklaşımları değerlendirilmiştir. Yayım yaklaşımları ve tarımsal ilaç kullanma özellikleri ile arazi genişlikleri ile eğitim durumları arasındaki ilişkiler istatistiki olarak ele alınmıştır. Tabaklı örnekleme yoluyla seçilen 67 üretici ile görölen araştırmada, elma üretimi ve tüketiminin geleceği, işletmeye yönelik ekonomik sonuçlar ve tarımsal eğitim ve mücadele kuruluşlarına yönelik bilgi düzeyleri yönünde sonuçlar elde edilmiştir.

Kır (2010), araştırmasında, Konya ili Karapınar ilçesinde küçükbaş hayvancılık işletmelerinde çalışan kadınların bilgi erişim düzeyleri değerlendirilmiştir. 54 kişi ile yapılan araştırmada, sosyal, demografik ve ekonomik ölçütler ile yapılan istatistiki analiz sonuçları yorumlanmış olup, karar alma mekanizması üzerinde eğitimin rolü ön plana çıkmıştır.

Sıray ve ark (2012). Batı Karadeniz bölgesinde fındık yetiştiren 117 üreticiyle ve 29 adet GTHB personeliyle yaptıkları anket çalışmasında, eğitim ve yayım ihtiyaçı altyapısının belirlenmesi üzerine odaklanmışlardır. Bölgede örgütlenme faaliyetlerinin zayıf olduğu, gösteri, toplantı ve demonstrasyon faaliyetlerinin yetersiz olduğu, teknik eleman ve analiz desteğine yetersiz başvuruda buldukları ve tüm bunların yerine kendi tecrübeleri ile üretim faaliyetlerini devam ettirdikleri belirlenmiştir.

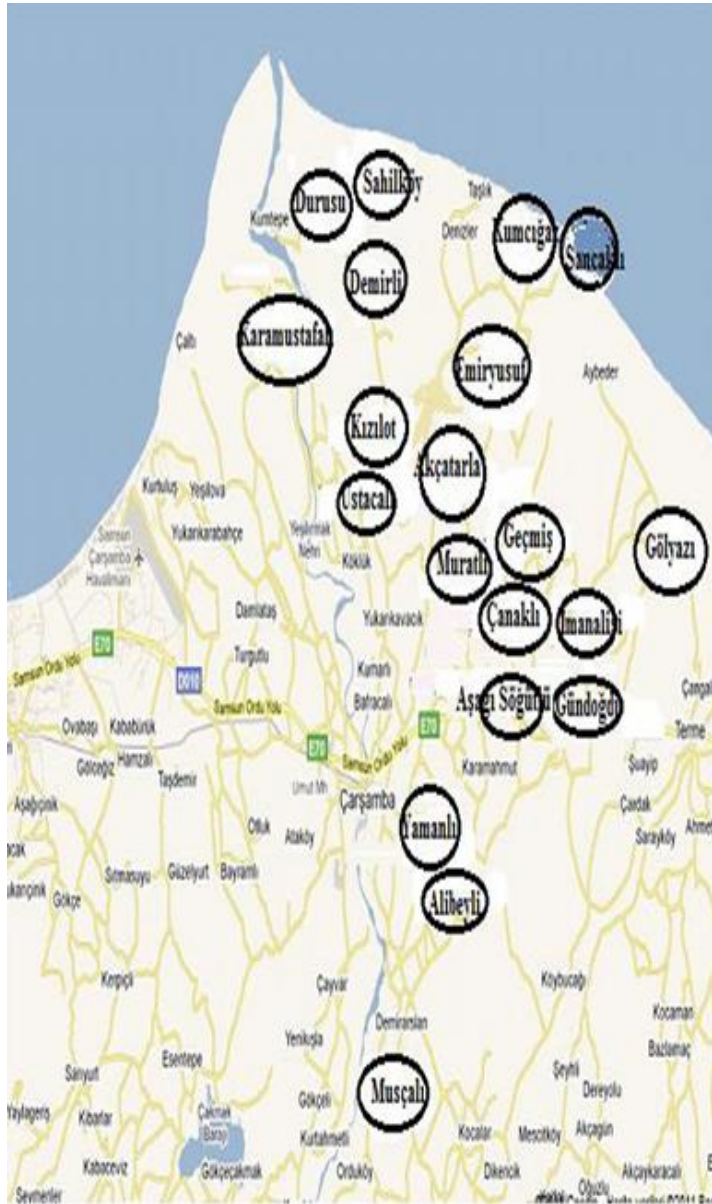
şentürk (2013), araştırmasında çeltik üretimi yapan tarım işletmelerinde yayım yaklaşımlarını incelemiştir. Araştırma, üretici özellikleri, yayım metotları (bireysel, grup ve kitle yayım: çiftçi toplantıları, çiftçi kursları, tarla günleri, demonstrasyonlar vb.), çeltik üretimi ve tarımsal ilaçlamada karşılaşılan sorunlar, çeltik üretiminde yabancı ot mücadelesi ve çeltik hastalıkları bakımından birçoğ yönüyle ele alınmıştır.

Kayabaş (2016), araştırmasında, İstanbul ili Silivri ilçesi tarımsal yapısı ve tarımsal yayım faaliyetleri ele alınmıştır. 96 çiftçi ile anket yoluyla görüşölen çalışmada, düşük eğitim düzeyinin olduğu, üretimin ağırlıklı olarak bitkisel üretim yönünde yapıldığı, danışmanlık

hizmetlerinin yetersiz olduğu ama hizmetlerden memnun oldukları ve tarımsal üretıme yayım faaliyetlerinin olumlu katkıları olduğu yönünde sonuçlar elde edilmiştir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmanın birincil materyalini, Samsun İli, Çarşamba İlçesi fındık üreticilerinden elde edilen veriler oluşturmuştur. Bu amaçla Samsun Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü ve Çarşamba ilçe müdürlüğünden elde edilen bilgiler doğrultusunda ilçeye bağlı 121 yerleşim (köy) yerinden en az %20'si baz alınarak, basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle 25 köy seçilmiştir (Şekil 3.1.). Bu köylerin her birinde gayeli olarak 5'er anket yapılması ve toplamda 125 üretici görüşülerek araştırmanın ana materyali tamamlanmıştır. Araştırmada ayrıca Türkiye'de fındık sektörünün mevcut durumu gerek literatür ve gerekse örnek fındık işleyen/pazarlayan vb. işletmeler ile görüşülerek tamamlanmıştır.

	SEÇİLEN ÇARŞAMBA İLÇESİ KÖYLERİ
1	EMİRYUSUF
2	SANCAKLI
3	ALİBEYLİ
4	DEMİRLİ
5	AKÇATARLA
6	DURUSU
7	KARAMUSTAFALI
8	KIZILOOT
9	MUSÇALI
10	SAHİLKÖY
11	USTACALI
12	YAMANLI
13	BÖLMEÇAYIR
14	GEÇMİŞ
15	EPÇELİ
16	YAĞBASAN
17	SÖĞÜTLÜ
18	KABACEVİZ
19	ÇANAKLI
20	GÖKÇELİ
21	KARACALI
22	GÜLYAZI
23	GÜNDOĞDU
24	MAHMUTLU
25	AĞCAGÜNEY

Şekil 3.1: Seçilen Çarşamba ilçesi köyleri

Araştırmanın ikincil verilerini ise, konu ile ilgili daha önce yapılmış araştırma sonuçları, çeşitli kurum ve kuruluşların kayıtları ile istatistiksel veriler oluşturmuştur. Araştırmada anket ile elde edilen veriler işlenerek tablo ve grafikler haline dönüştürülmüş ve yorumlamalar yoluna gidilmiştir. Mevcut durumun ortaya koyulmasının yanı sıra mukayese edilebilme imkânının doğduğu durumlarda karşılaştırmalı değerlendirmeler yapılmıştır. Öte yandan, araştırma yöresi kapsamında fındık üretimine yönelik çok yönlü olarak SWOT analizi yapılmıştır. Yörede fındık üretimi ve üreticisinin kazanımları ve handikapları bu yolla ortaya koyulmuştur. Söz konusu bulgular hep birlikte değerlendirilerek sonuç ve öneriler bölümünde detaylı olarak ifade edilmiştir.

İşbirliği Yapılan Kişi ve Kuruluşlar

- Fındık Araştırma İstasyonu Müdürlüğü
- Samsun Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü
- Çarşamba Gıda Tarım ve Hayvancılık İlçe Müdürlüğü
- İl Tarım Müdürlüğü Proje ve İstatistik Şubesi
- Ekonomi Bakanlığı Batı Karadeniz Bölge Müdürlüğü
- Karadeniz İhracatçılar Birliği
- Çarşamba Ziraat Odası

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma kapsamında ele alınan üreticilerden toplanan bilgileri belli kategoriler altında toplamak doğru olacaktır. Bu bağlamda ilk aşamada üreticilerin özellikleri ele alınmıştır.

4.1. Üreticilerin Sosyo - Demografik Özellikleri

Çizelge 4.1: Üreticilerin sosyo-demografik özellikleri

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Erkek	87	69,6
Kadın	38	30,4
Yaş Durumu	Frekans	Yüzde
26-35	11	8,8
36-45	47	37,6
46-65	49	39,2
66-+	18	14,4
Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde
Okur-yazar değil	10	8,0
Okur-yazar	8	6,4
İlkokul	82	65,6
Ortaokul	11	8,8
Lise	10	8,0
Ön lisans	2	1,6
Lisans	1	0,8
Yüksek Lisans	1	0,8
Toplam	125	100,0

Çizelge 4.1. incelendiğinde, üreticilerin yaklaşık %70' inin erkek, %30' unun da kadın olduğu belirlenmiştir. Bu bulguya göre, üreticilerin takriben $\frac{3}{4}$ ' ü erkek görülse de aslında kadınların sadece resmiyette arazi sahibi olup geri kalan üretimle ilgili konularda pek söz sahibi olmadığı, bölgenin köy koşullarında bir gerçektir. Fındık üreticileri arasında ki kadınlara genelde miras yoluyla kalan üretim yerleri, eşi akrabası vs. tarafından işletilmektedir. Bunlara istinaden, kırsal alanda yaşayan kadınları tarımsal konularda ve ekonomik faaliyetlerde eğitim-yayım yöntemleri ile eğitmek, tarımsal üretimdeki kaliteyi arttırmak, kadınların daha aktif rol almalarını sağlamak ve kırsaldaki kadının ekonomik ve sosyal konumunu iyileştirmek ve güçlendirmek gereklidir. Tarımda kadın girişimciliğin güçlendirilmesi ile ilgili projelere destek verilmeli ve devam ettirilmelidir.

Yaş durumları değerlendirildiğinde, %37,6' sını 36-45 yaş aralığında, %39,2' sinin 46-65 yaş aralığında olduğu, %8,8'nin ise 26-35 yaş aralığında olduğu görülmüştür. Bölgede %76,8 (% 37,6 + % 39,2) oranının da verimlilik çağında üretici olduğunu göstermektedir.

Üreticinin verimliliği açısından yaşı önemli bir faktördür (Planck 1972). Bu bağlamda Taluğ (1974) ve Tatlıdil (1978) tarımsal yeniliklerin benimsenmesinde ve yayılmasında çiftçilerin belirli bir yaşta olmaları gerekliliğini vurgulamaktadırlar. Buradan çıkaracağımız sonuç, verimlilik çağında üretici sayısının fazla olmasıyla yeniliklerin benimsenmesi ve yayılmasının daha hızlı gerçekleşebileceği ve Çarşamba ilçesindeki %76,8'lik verimli üretici çoğunluğunun buna müsait olduğunu görebilmekteyiz.

İncelemeye alınan üreticilerin eğitim durumları değerlendirildiğinde, %8 okur-yazar değil, %65,6 ile önemli ölçüde ilkökul mezunu, %8,8 ortaokul, %8 lise mezunu oldukları görülmüştür.

Rogers and Shoemaker (1971) tarımsal yeniliklerin kabulü ve yayılması konusunda yapılan 275 deneysel araştırmanın %74'ünde eğitim düzeyi ile benimseme davranışı arasında anlamlı bir bağıntının olduğu saptanmıştır. Bravo-Ureta ve Pinheiro (1997) Dominik Cumhuriyeti'nde çiftçilerin teknik, tahsis ve ekonomik etkinliğini incelemiştir. Çıkan sonuçlara göre dört yıl ve daha fazla süreyle örgün eğitime devam eden çiftçilerde teknik etkinliğin daha yüksek görüldüğü anlaşılmıştır. Söz konusu çalışmada yaşlı çiftçilerin yayım konusunda daha isteksiz olduğu ve yeni teknik ve modern girdi kullanımına girişmedikleri gözlenmiştir. İlave olarak, genç çiftçilerin eğitime daha istekli oldukları ve bilgi toplama ve yeni teknikleri uygulamada başarılı oldukları, bu şekilde daha yüksek seviyede teknik ve/veya tahsis etkinliği sağlamak suretiyle ekonomik etkinliklerini artırdıkları belirtilmiştir.

Bu bağlamda Çarşamba ilçesindeki fındık üreticisinin eğitim seviyesinin büyük çoğunluğunun ilkökul mezunu olması, hatta %8 okur-yazar olmayan üreticinin bulunması kırsal kalkınma, tarımsal yeniliklerin kabulü ve tarımsal yayım açısından olumsuz bir durum arz etmektedir.

4.2. İşletmelerin Arazi Varlığı ve Faaliyet Alanı

Üreticilere ait toplam arazi varlığı Çizelge 4.2’de verilmiştir.

Çizelge 4.2: Üreticilerin arazi varlığı (n=125)

Arazi varlığı (da)	Frekans	Yüzde
1 – 100	120	96,0
101 – 250	5	4,0
251 <	-	-

Çizelge 4.2 incelendiğinde, işletmeler küçük (1-100), orta (101-250) ve büyük (251<) olarak üç genişlik grubu altında ele alınmıştır. Bakıldığında; Çarşamba ilçesinde arazi varlığı olarak büyük işletme hiç yoktur. Çarşamba’ da 1-100 dekar genişliğindeki küçük işletmelerin oranı %96 olup, 101-250 dekar genişliğindeki orta büyüklükteki işletmelerin oranı %4 olarak görülmektedir. Bu veriler doğrultusunda Çarşamba’ da küçük aile işletmesi yapısının hâkim olduğu anlaşılmaktadır.

Üreticilerin tarım işletmelerinde uğraştıkları faaliyet alanları Çizelge 4.3’ de verilmiştir.

Çizelge 4.3: İşletmenin faaliyet alanları*

Faaliyet Alanı	Frekans	Yüzde
Yalnızca fındık üretimi	117	94,4
Seracılık	2	1,6
Tarla Tarımı	2	1,6
Hayvancılık	1	0,8
Aricılık	1	0,8
Diğer (Sebze, kavak)	3	2,4

*birden fazla cevap verildiği için % 100’ ü aşmıştır.

Araştırmaya katılan üreticilerin işletmelerindeki faaliyet alanları incelendiğinde, %94,4’ünün yalnızca fındık üretimiyle uğraştıkları belirlenmiştir. Sadece fındık üretimi seçmeleri konusundaki düşünceleri, diğer ürünlere nazaran daha karlı olduğunu ve devletin alternatif ürün projesi kapsamında uyguladığı destek sayesinde fındığını sökülüp alternatif yeni ürüne geçenlerin çok büyük zarara uğramaları (sebzelerin depolama ömürleri, fiyatı, pazarı satışı v.b. nedenlerden) neticesinde tekrar fındık üretimine dönmeleri böyle bir sonucu ortaya

çıkarmaktadır. Bunun yanı sıra, küçük oranlarda da olsa seracılık, tarla tarımı, hayvancılık, arıcılık ve diğer tarımsal faaliyetlerde buldukları belirlenmiştir.

4.3. Kurum ve Kuruluşlar ile İletişim

Yayım metotları hedef kitlenin sosyo-ekonomik yapısına göre bireysel, grupsal ve kitlesel olmak üzere üç grupta toplanmaktadır. Bu metotların her üçünde de yayım yaklaşımları açısından kilit rolü oynayan iletişimidir (Kaya 2016).

Bu bağlamda fındık üreticilerinin iletişim özellikleri irdelenmiştir (Çizelge 4.4.).

Çizelge 4.4: Kurum ve kuruluşlar ile iletişim

Kurum-Kuruluşlar	Hiç		Ara sıra (Yılda 1-4 defa)		Çok Sık (Yılda 5-10 defa)	
	F	%	F	%	F	%
Tarım ilçe müdürlüğü	47	37,6	69	55,2	9	7,2
Üretici birliği	123	98,4	1	0,8	1	0,8
Tarım danışmanı	78	62,4	39	31,2	8	6,4
İlaç bayii	30	24,0	92	73,6	3	2,4
Tüccar, fabrikacılar	15	12,0	63	50,4	47	37,6
Kooperatifler	103	82,4	19	15,2	3	2,4
Ziraat odası	49	39,2	73	58,4	3	2,4
Ticaret borsası	115	92,0	10	8,0	0	0,0

Üreticilerin görüştükları kurum ve kuruluşlar ile iletişimi incelendiğinde, üreticilerin çok sık iletişim kurduğu kurum ve kuruluşların ilk sırasında %37,6 ile tüccar ve fabrikacılar gelmektedir. Bunun nedeni doğrudan ekonomik sebeplerle ilişkilendirilebilir. Ürün satışında ve ödeme koşullarından kaynaklanan sebeplerden dolayı üreticinin sürekli tüccar ve fabrikacılarla görüşmesi gerçekleşebilmektedir. Bu durum tüccar ve fabrikacıların piyasadaki etkinliğine bağlanabilir. Ara sıra görüşme sağlanan kuruluşların başında ise %73,6 ile zirai ilaç bayileri gelmektedir. Bu durum ise ürün kalitesine yönelik çiftçinin hastalık ve zararlılarla mücadele etmesinden kaynaklı olarak ortaya çıkabilmektedir. Sonrasın da sırayı tarım ilçe ve ziraat odası almaktadır. Burada etkin olan faktörde kurumlarda çalışan tarım danışmanlarıyla olan iletişimlerdir. Bireysel çalışan tarım danışmanları bulunmamaktadır. Neredeyse hiç görüşülmeyen kuruluşlar arasında ilk sırayı ise üretici birlikleri almaktadır. Üreticilerden sadece iki tanesi birlikle irtibat kurmaktadır. Diğerleri ise birliklerle herhangi bir görüşme sağlamamaktadır. Bunun nedenini ise, bölge olarak bir tane Karadeniz fındık üretici birliğinin olması rağmen Çarşamba ilçesi içinde üretici birliğinin işlevsel olmayışına ve ilçede sadece

organik fındık üreticilerine ait üretici birliğinin etkin olmasına bağlanabilir. Kooperatifler ile iletişimin oldukça zayıf olduğu görülmektedir.

Bu bağlamda Çarşamba'daki fındık üreticilerinin, yayımcılar ve çiftçi örgütleriyle iletişiminin çok zayıf olduğunu ve bunun kırsal kalkınma açısından engelleyici bir faktör olduğunu tespit etmekteyiz.

4.4. Sesli ve Görsel İletişim Kullanımı

İletişim kanalları içinde sesli ve görsel iletişim günümüzün en hızlı ve en masrafsız iletişim kanallarıdır. Bu bağlamda üreticilere cep telefonu, bilgisayar ve televizyon üzerinden iletişim durumları irdelenmiştir (Çizelge 4.5.).

Çizelge 4.5: Sesli ve görsel iletişim kullanımı

İnternet kullanma durumu	Frekans	Yüzde
Evet	40	32,0
Hayır	85	68,0
Toplam	125	100,0
İnternette Bilgi Edinme durumu	Frekans	Yüzde
Evet	31	77,5
Hayır	9	22,5
Toplam	40	100,0
Cep Telefonu kullanma durumu	Frekans	Yüzde
Evet	122	97,6
Hayır	3	2,4
Toplam	125	100,0
SMS alma-gönderme durumu	Frekans	Yüzde
Evet	87	71,3
Hayır	35	28,7
Toplam	122	100,0
Tarımla ilgili TV izleme durumu	Frekans	Yüzde
Evet	91	72,8
Hayır	34	27,2
Toplam	125	100,0
Dergi, kitap, broşür okuma durumu	Frekans	Yüzde
Evet	25	20,0
Hayır	100	80,0
Toplam	125	100,0

Üreticilerin iletişim araçları değerlendirildiğinde, %32' inin internet kullandığı, kullananların %77,5' sinin internetten bilgi edindiği, %97,6'nın cep telefonu kullandığı, cep telefonu kullananların %71,3' inin SMS alıp gönderdiği görülmüştür. Cep telefonundan SMS ile ziraat odalarından, çiftçi kayıt sistemine kayıtlı olan üreticilere çiftçiyle alakalı bilgi mesajları gönderilmekte ve bilgilendirilmektedirler. Bununla birlikte, üreticilerin %72,8' inin tarımla ilgili TV izlediğini, TV izleyenlerin ağırlıklı olarak Köy TV, Bereket TV, Çiftçi TV, Yaban TV, Toprak TV, TRT Tarım TV izlediği ve %20,0' sinin de dergi, kitap, broşür okudukları belirlenmiştir.

Türkiye genelinde internet kullanımı kentsel yerlerde %58, kırsal yerlerde ise %28,6'dır. Cep telefonu ve televizyon kullanımı kentsel yerlerde %95,6 ve %99, kırsal yerlerde ise %89,1 ve %95,6' dır (TÜİK Hane halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2013).

Bu bağlamda Çarşamba' da ki fındık üreticilerinin bilgi edinme konusunda internet, cep telefonu ve televizyon kullanım oranları Türkiye kırsalındaki oranın üzerinin de olması yayım yaklaşımları, kırsal kalkınma ve girişimciliğin teşviki açısından önemli bir gelişimdir.

4.5. Fındık Üretim Sorunları ve Sıklık Derecesi

Fındık üretiminde karşılaşılan sorunlar Çizelge 4.6'da sıklık derecelerine göre verilmiştir.

Çizelge 4.6: Fındık üretiminde karşılaşılan sorunlar ve sıklık derecesi

Sorunlar	Hiç		Çok az, nadiren		Ara sıra		Çok sık	
	F	%	F	%	F	%	F	%
İklim koşulları	6	4,8	39	31,2	63	50,4	17	13,6
Fidan çeşidi ve seçimi	115	92,0	4	3,2	3	2,4	3	2,4
Ekim ve dikim	121	96,8	3	2,4	1	0,8	0	0,0
Budama	117	93,6	5	4,0	0	0,0	3	2,4
Gübreleme	108	86,4	12	9,6	5	4,0	0	0,0
Hastalık ve zararlılarla mücadele	38	30,4	44	35,2	21	16,8	22	17,6
Tarımsal ilaç kullanımı	76	60,8	35	28,0	7	5,6	7	5,6
Yabancı ot mücadelesi	106	84,8	11	8,8	0	0,0	8	6,4
Hasat	114	91,2	5	4,0	5	4,0	1	0,8
Harman	118	94,4	4	3,2	3	2,4	0	0,0
Depolama	119	95,2	2	1,6	1	0,8	3	2,4
Tarım sigortası	108	86,4	12	9,6	1	0,8	4	3,2
Pazarlama	123	98,4	0	0,0	2	1,6	0	0,0
Kooperatifçilik	121	96,8	3	2,4	1	0,8	0	0,0
Teşvik/hibe/kredi	103	82,4	12	9,6	2	1,6	8	6,4
Organik fındık üretimi	120	96,0	5	4,0	0	0,0	0	0,0
Son 5 yılda fındık eğitim kursu alma	102	81,6	22	17,6	1	0,8	0	0,0

Çizelge 4.6 incelendiğinde, fındık üretiminde karşılaşılan sorunlar sıklık derecesi bakımından hiç sıkıntı görülmeyen olgular %98,4 ile pazarlama, %96,8 ile kooperatifçilik, %96 ile organik fındık üretimi ve %95,2 ile depolama olarak gözlenmiştir. Sıklık durumu bakımından diğer olgular arasında en sık sıkıntı olan durumlar, %17,6 ile hastalık zararlılarla mücadele, %13,6 ile iklim koşulları, %6,4 ile teşvik/hibe/kredi ve %6,4 ile yabancı ot mücadelesi olarak belirlenmiştir.

Bu bağlamda yayım hizmetleri açısından, ihtiyaç duyulanların en başında hastalık ve zararlılarla mücadele ile olası iklim koşullarına (kuraklık ve don tehlikesi) karşı bilgilendirilme ve önlem alma konuları önem arz etmektedir.

4.6. Verilen Yayım Hizmetinin Mevcut Durumu

Çiftçilerin bilgi ihtiyacı, değişen dünya koşullarında büyük ölçüde artmıştır. Birçok alanda olduğu gibi rekabet politikaları bakımından temel belirleyici konumunda yer almıştır. Tarımsal üretim süreci her yönüyle bir takım bilgi ve becerileri gerektirmektedir. Sürekli güncellenen bu platformda, güncellemeler tarımsal yayım hizmeti ile gerçekleşmektedir. Bu da yayım hizmetlerinin önemini günden güne arttırmaktadır (Taluğ ve Tatlıdil 1993). Bu bağlamda araştırmada söz konusu fındık üretimindeki tarımsal yayım hizmeti irdelenmiş olup Çizelge 4.7.'de verilmiştir.

Çizelge 4.7: Fındık üretiminde yayım hizmetleri ve sıklık derecesi

Yayım Hizmetleri	Hiç		Çok az, nadiren		Ara sıra		Çok sık	
	F	%	F	%	F	%	F	%
İklim koşulları	74	59,20	32	25,60	12	9,60	7	5,60
Fidan çeşidi ve seçimi	104	83,20	21	16,80	0	0,00	0	0,00
Ekim ve dikim	112	89,60	12	9,60	1	0,80	0	0,00
Budama	115	92,00	6	4,80	3	2,40	1	0,80
Gübreleme	71	56,80	53	42,40	0	0,00	1	0,80
Hastalık ve zararlılarla mücadele	51	40,80	69	55,20	4	3,20	1	0,80
Tarımsal ilaç kullanımı	41	32,80	80	64,00	3	2,40	1	0,80
Yabancı ot mücadelesi	105	84,00	18	14,40	1	0,80	1	0,80
Hasat	118	94,40	3	2,40	0	0,00	4	3,20
Harman	122	97,60	2	1,60	0	0,00	1	0,80
Depolama	122	97,60	2	1,60	0	0,00	1	0,80
Tarım sigortası	96	76,80	29	23,20	0	0,00	0	0,00
Pazarlama	108	86,40	10	8,00	6	4,80	1	0,80
Kooperatifçilik	116	92,80	9	7,20	0	0,00	0	0,00
Teşvik/hibe/kredi	78	62,40	46	36,80	1	0,80	0	0,00
Organik fındık üretimi	108	86,40	10	8,00	5	4,00	2	1,60
Son 5 yılda fındık eğitim kursu alma	108	86,40	15	12,00	7	5,60	0	0,00

Çizelge 4.7 incelendiğinde, hiç talep görülmeyen yayım hizmeti arasında en başı %97,6 ile harman ve depolama sonrasında %94,4 ile hasat ve %92,8 ile kooperatifçilik olarak belirlenmiştir. Çoğunluğun çok az nadiren de olsa aldığı yayım hizmetleri, tarımsal ilaç kullanımı %64, hastalık ve zararlılarla mücadele %55,2, gübreleme %42,4, teşvik hibe kredi

%36,8 olduğu görülmektedir. Öte yandan büyük çoğunluğun çok sık yayım hizmeti almadığı fark edilmiştir.

Araştırmada fındık üretiminde karşılaşılan sorunlara istinaden en çok ihtiyaç duyulan yayım hizmetlerinden, hastalık ve zararlılarla mücadele, tarımsal ilaç kullanımı ve gübreleme olduğu görülmüştür. Bunları çok az nadiren de olsa aldıkları tespit edilmiştir. Bu durum kırsal alanda kalkınma, gelişim ve girişimciliği olumsuz yönde etkileyebilir. Buna istinaden ihtiyacın yoğun olduğu faaliyetlerdeki yayım hizmetlerinin durumu değerlendirilmeli, çoğunluğa ulaşılabilir hale getirilmelidir.

4.6.1. Üreticilerin tarımsal ilaç seçiminde bilgi kaynağı

Üreticilerin fındık üretiminde ihtiyaç duyduğu yayım hizmetlerinin en başında gelen tarımsal ilaç seçiminde bilgi kaynakları Çizelge 4.8' de verilmiştir.

Çizelge 4.8: Üreticilerin tarımsal ilaç seçiminde bilgi kaynağı*

Bilgi Kaynağı	Frekans	Yüzde
Kendi deneyimleri	32	25,6
İlaç Bayilerinin önerileri	82	65,6
Tarım ilçe müdürlüğünün önerileri	9	7,2
Ziraat Odası (Tarım Danışmanı)	7	5,6
İlaç Kullanmıyor	9	7,2

*birden fazla şık işaretlendiği için % 100' ü geçmiştir.

Üreticilerin tarımsal ilaç seçiminde bilgi kaynakları incelendiğinde, üreticilerin %65,6'nın ilaç bayilerinden, %25,6'nın kendi deneyimleri, %7,2'sinin tarım ilçe müdürlüğünün önerileri, yine %7,2'sinin ilaç kullanmadığı ve %5,6'nın tarım danışmanlarından bilgi edindikleri belirlenmiştir. Bu bağlamda büyük çoğunluk tarımsal ilaç seçiminde bilgi kaynağı olarak, ilaç bayilerinin önerilerini dikkate almaktadır. Bu durum yayım faaliyetlerinin, üreticinin tarımsal ilaç seçimi konusundaki etkinliğinin çok az olduğunu göstermektedir.

4.6.2. Üreticilerin hastalık ve zararlılarla mücadelede bilgi kaynağı

Üreticilerin fındık üretiminde ihtiyaç duyduğu yayım hizmetlerinin başında gelen hastalık ve zararlılarla mücadelede bilgi kaynağı Çizelge 4.9.'da verilmiştir.

Çizelge 4.9: Üreticilerin hastalık ve zararlılarla mücadelede bilgi kaynağı*

Bilgi Kaynağı	Frekans	Yüzde
Ziraat Odası / Tarım Danışmanı	23	18,4
Herhangi bir ziraat mühendisi	11	8,8
İlaç bayii veya firma temsilcisi	71	56,8
Kendi bilgisi	16	12,8
Diğer çiftçilerin tavsiyeleri	13	10,4

*birden fazla şık işaretlendiği için % 100' ü geçmiştir.

Çizelge 4.9. incelendiğinde, üreticilerin %56,8' inin ilaç bayii ve firma temsilcilerinden, %18,4'ünün Ziraat Odası'na bağlı çalışan tarım danışmanları tarafından, %12,8'inin kendi bilgisinden ve %10,4'ünde diğer çiftçilerin tavsiyelerinden yararlandıkları belirlenmiştir. Üreticilerin büyük çoğunluğu hastalık ve zararlılarla mücadele konusunda yardım aldıkları kaynağının, ilaç bayii olduğu anlaşılmaktadır. Ziraat Odası'ndaki tarım danışmanlarının bu konudaki yayım hizmetleri ise üreticinin yaklaşık ¼'lik kısmına hizmet verdiği görülmüştür. Bu bağlamda üreticinin en çok sorun yaşadığı faktörlerden biri olan hastalık ve zararlılarla mücadelede yayım hizmetlerinin etkinliğinin ve ulaştığı üretici sayısının çok az olduğu anlaşılmıştır.

4.7. Fındık Üretimini Etkileyen Faktörler

Üreticilerin fındık üretimini etkileyen faktörler Çizelge 4.10.'da verilmiştir.

Çizelge 4.10: Üreticilerin fındık üretimini etkileyen faktörler*

Etkili Faktörler	Frekans	Yüzde
Ürünün Pazar fiyatı	43	34,4
Girdi fiyatı	16	12,8
Sermaye sorunu	15	12,0
Zararlı-yabancı ot-hastalık	34	27,2
İklim koşulları (don tehlikesi, kuraklık)	99	79,2
Diğer (devlet desteği vb.)	7	5,6

*birden fazla şık işaretlendiği için % 100' ü geçmiştir.

Çizelge 4.10. incelendiğinde, fındık üretimini en çok etkileyen faktör %79,2 ile değişen iklim koşulları (don tehlikesi, kuraklık) olarak görülmüştür. Bununla birlikte, %34,4 ürünün pazar fiyatı, %27,2 zararlı-yabancı ot-hastalık sorunları, %12,8 girdi fiyatı, %12,0 sermaye sorunu ve %5,6 diğer (devlet desteğinin azlığı, yanlış ilaç ve gübre kullanımı) üretim konusunda etkili faktörler olarak değerlendirilmiştir.

Fındık üretimini %79,2 ile etkileyen olası iklim koşullarına karşı alınacak önlemler ve yapılan mücadele yöntemleriyle ilgili araştırmaların artırılması ve hızlandırılması gerekmektedir. Sonraki aşamada hızlıca üreticiye yayılması ve benimsenmesi sağlanmalıdır. Burada yayım hizmetinin önemi üretimi direk etkilemesinden ortaya çıkmaktadır. Üretimi etkileyen önemli bir diğer faktörde %34,4 ile pazar fiyatıdır. Pazar fiyatı bir sonraki bölümde incelenmiştir.

4.8. Pazarlamada Genel Durum

Anket çalışması sonucunda %34' lük bir oranla fındık üretimini etkileyen faktörlerin başında gelen pazarlama, aynı zamanda yayım hizmetleri bakımından da üreticilerin büyük çoğunluğunun eksik kaldığı bir alan olarak belirlenmiştir. Bu sebeple pazarlamadaki sıkıntılar kırsal kalkınma ve gelişim açısından büyük önem taşımaktadır. Üreticilerin ürün pazarlaması konusunda genel durumları Çizelge 4.11.' de verilmiştir.

Çizelge 4.11: Ürün pazarlamasında genel durum

Yaşanan Durumlar	Cevaplar	Frekans	Yüzde
Sermaye Sorunu	Evet	58	46,4
	Hayır	67	53,6
Pazar Fiyatı Sorunu	Evet	60	48,0
	Hayır	65	52,0
Randıman Farklılık Durumu	Evet	37	29,6
	Hayır	88	70,4
Fındık Satış Yeri	Tüccar	91	72,8
	Fındık Fabrikası	34	27,2
Fındık Satarken Dikkat Edilen Kriterler*	Randıman hesabı	83	66,4
	Peşin ödeme	36	28,8
	Emanete bırakma	19	15,2
	Güvenilirlik	72	57,6
Fındık parasını zamanında alabilme durumu	Evet	125	100,0
Fındık Fiyatlarının Öğrenildiği Kaynaklar*	Ticaret borsası	56	44,8
	Tüccarlar	83	66,4
	Fabrikalar	34	27,2
	İnternet/TV/Telefon	12	9,6
	Diğer (eş dost, diğer çiftçiler)	5	4,0

*birden fazla şık işaretlendiği için % 100' ü geçmiştir.

Üreticilerin ürün pazarlama konusundaki genel durumları incelendiğinde, sorun yaşanmayan alanların %53,6' sı sermaye %52,0' si pazar fiyatı %70,4' ünün randıman olduğu görülmüştür. Üreticilerin %72,8' inin fındığını tüccara sattığı, %66,4' ünün fındık satarken en çok randıman hesabına dikkat edildiği, hepsinin parasını zamanında aldığı ve %66,4' ünün fındık fiyatını tüccarlardan öğrendiği belirlenmiştir.

Elde edilen sonuçlarda ters bir cevap olarak görünebilen çiftçilerin sermaye sorunu yaşamaması sorunu esasen şu şekilde açıklanabilir. Tüccarların çiftçiye para desteğinde bulunmaları sonucunda ortaya çıkan tablodur. Hasat öncesi alınan nakdi yardım ve sonrasında tüccara getirdikleri fındıkları satıp borçlarını ödeyip geri kalanıyla geçimlerini sağlamaları yönündeki uygulama sermaye sorunu yaşamadığını ileri sürecekleri durumu oluşturmaktadır. Oysa bu durum, çiftçiyi tüccara bağımlı kılmaktadır. Devlet desteğinin yetersiz oluşu da bunu desteklemektedir.

Pazar fiyatı konusunda sorun yaşanıp yaşanmamasına verilen cevaplar neredeyse eşit olduğu görülmektedir. Bu da çiftlerle olan birebir görüşmelerde serbest piyasadaki fındık

fiyatının artışı ve azalışıyla birebir alakalı olduğu vurgulanmaktadır. Bu durumda kimileri yüksek fiyattan satış yaparken, kimileride düşen fiyatlardan satış yapmaktadır. Verilen cevaplarda buna istinaden işaretlenmiştir. Aslında çiftçi adına bakıldığında sorun sadece fındık fiyatının yükselmesini bekleyip elinde ürünü bekleten çiftçinin umduğunu bulamadığı zamanki yaşadığı hüsrandır. İsteddiği fiyattan satanlar için ise sorun olarak görülmemektedir. Genel olarak fiyat dengesizliği çiftçilerin yarıya yakını olumsuz yönde korkutmaktadır.

4.9. Fındık İşleyen Fabrikacıların Sektörel Görüşleri

Araştırmanın diğer bir boyutunu fındık işleyen fabrikacıların görüşleri oluşturmaktadır. Çarşamba’ da beş tane fındık kırma fabrikası bulunmaktadır. Fabrikalardan üç tanesi ile mülakat yapılmıştır. Bu görüşler çerçevesinde elde edilen sonuçları maddeler halinde değerlendirmek mümkündür.

➤ Fındık işleyen fabrikaların çiftçiyle iletişim durumları

Fındık satmak amacıyla, fiyatları sorgulamak ve randıman yaptırmak amacıyla çiftçiler direk firmaya gelip karşılıklı yüz yüze görüşme yaptıkları belirlenmiştir. Bazı çiftçilerinde firmayı arayarak fındık fiyatını sormakta oldukları görülmüştür. Fakat çiftçilerle yapılan anket çalışması sonucunda yaklaşık %27’ si fabrikacılarla, %73’ ü ise tüccarlarla direk iletişim halinde olarak elde edilmiştir. Bu nedenle fabrikacıların daha çok tüccarlarla iletişim sağlandığı aşikârdır. Bu durum, çiftçilerle tüccarların arasındaki iletişimin daha kuvvetli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu oluşumun sebebi de; sektörde kendiliğinden oluşan bir destekleme hattı olmasıdır. Bu da maddi açıdan fabrikacıların tüccara destek vermesi, tüccarında çiftçiyi giderleri konusunda destekleme yapmasıdır. Bir nevi dolaylı yoldan da olsa sermaye ihtiyacından dolayı çiftçileri fabrikacılar desteklemektedir. Bu sonuçtan, çiftçiye verilen devlet desteğinin yeterli olmadığını, bu nedenle de çiftçinin finans ve girdi ihtiyacını karşılamak için başkaca meşru olmayan yöntemler geliştirdiğini söylemek mümkündür.

➤ Fabrikacıların, sorunları veya önerileri ile ilgili iletişim halinde olduğu kurum veya kuruluşlar

Fabrikacıların sık iletişim halinde olduğu kuruluşlar Türkiye İhracatçılar Birliği (TİM) , Karadeniz İhracatçılar Birliği ve Fındık Tanıtım Grubu (FTG) karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, Karadeniz İhracatçılar Birliğinin de yönetim kurulu üyelerinin büyük çoğunluğunu

findık sektöründeki sanayicilerden oluştuğu için findık konusunda gerekli konular görüşülüp tartışıldığı belirlenmiştir. Benzer şekilde, kalite standartlarıyla ilgili TSE'nin firmalara mail atarak öneriler ve sorunların paylaşılmasıyla ilgili bir çalışmanın olduğu görülmüştür. Fiyatlarla ilgili ise bilgiler Ticaret Borsası ile paylaşılmaktadır. Ticaret Borsası da büyük firmalardan aldığı fiyatların ortalamasıyla belirlediği fiyat üzerinden piyasa mekanizmasına katkıda bulunmaktadır.

➤ **Fabrikaların ürün tanıtım ve pazarlama yöntemleri**

Ürünler broşür, katalog gönderme, fuarlar, gazete, dergi, reklam araçları, web sitesi ve satış elemanlarının, firma sahiplerinin müşteri ziyaretleriyle tanıtıldıkları belirlenmiştir. Ayrıca, ürünler sürekli çalışılan firmalara istedikleri standartlar dahilinde telefon görüşmesi ve üründe istenilen özellikleri belirten alış veya satış kontratı imzalanarak pazarlanmaktadır. Yeni müşterilere ise ön numune ve satış sorumlusunun yüz yüze ziyaretiyle numuneyi sunması ve yapılan kontrat sonucu satışının yapıldığı görülmüştür.

➤ **Fabrikaların bağlı oldukları kurum ve kuruluşlar ve bunlarla görüşme sıklıkları**

Karadeniz İhracatçılar Birliği ay da bir kere, Ticaret Borsası, toplantılar oldukça ve borsa işlemleri olduğu sürece, Ticaret Odası, gerekli işlemler oldukça ve oda toplantıları olduğu zamanlar görüşülmektedir. Ayrıca, Ekonomi Bakanlığı / Dış Ticaret Müsteşarlığı, Gıda Tarım İl ve İlçe Müdürlükleri ve Ziraat Odası ile zaman zaman bir araya geldikleri belirlenmiştir.

➤ **Fuarlara katılma durumları ve sıklıkları**

Çarşamba ilçesindeki findık üretimi yapan firmaların fuarlara katılımı ziyaretçi olarak gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. Nedeni ise genelde entegre ürün işleyen findık sanayicilerinin fuarlarda ürün tanıtımı yapmasıdır. Bu nedenle Çarşamba ilçesinde entegre ürün işleyen findık fabrikası bulunmadığından yurt içi ve yurt dışı fuarlarda ürün tanıtımı yapılamamaktadır. Ziyaret amaçlı katılımlar için yurt dışında uluslararası büyük fuarlara yılda ortalama 3 defa ziyaretçi olarak gidilmekte oldukları belirlenmiştir.

➤ **Findık üretimiyle ilgili yeni gelişmeleri takip yöntemleri**

Dergilerden, fuarlardan, Findık Tanıtım Grubundan (FTG), firmalar arası iletişim ile, internet ve firma ziyaretlerinden takip ettikleri belirlenmiştir.

Firmalar fındık üretimine yönelik gelişim çabalarına katkıda bulunmak adına, üniversitelerden, konuyla ilgili yapılmış tezlerden ve devlet kurumlarından yardım aldıkları belirlenmiştir.

➤ **Fındık haricindeki girdilerin temin yolları**

Ürün satışı için ziyarete gelen satış elemanlarından tedarik ettikleri tespit edilmiştir. Benzer şekilde, onaylı tedarikçi listesindeki tedarikçilerden veya diğer firmaların önerdiği tedarikçilerden telefon, fax ve mail yoluyla sipariş verilebildiği belirlenmiştir.

➤ **Fındık ihracat durumları**

Çarşamba ilçesinde 5 adet fındık fabrikasının 3 adetinin fındık ihraç ettiği belirlenmiştir. Bu ihracatlarda, aracı kuruluşların (komisyoncular), yurt dışı müşteri ziyaretlerinin ve fuarların etkin bir rol aldığı söylenebilir. İlçede ki fabrikaların ortalama % 60'ında ihracatı olup, ihracat edilen ürünlerin geneli natürel iç fındık olarak yapıldığı görülmüştür. Çünkü Çarşamba da henüz entegre tesis yapım aşamasında bir tane firma bulunmakta olup faaliyete geçememiştir. İhracatlarda ürün çeşitliliğinin artırılması ekonomik açıdan ve birçok açıdan faydalı olacaktır. Bu bağlamda entegre tesis için verilen devlet desteğinin çok önemli olduğunu burada vurgulayabiliriz.

➤ **Fındık fiyatlarının belirlenmesi**

Bu durumun serbest piyasa ekonomisinde geliştiğini söylemek mümkündür. Çarşamba Ticaret Borsası fabrikalardan temin ettiği fiyatlar ile ortalama bir fiyat belirleyip tüccar ve zahireciler ile çiftçilere bildirmesi yoluyla gerçekleşmektedir. Ancak bu sistemde büyük firmaların belirleyeceği fiyatların etkili olduğu bir gerçek olsa da, büyük firmalarda piyasadaki arz talep dengesine göre fiyat politikası oluşturmaktadırlar. Bu fiyat politikaları oluşurken devletin stratejileri mutlak olarak önemlidir. Firmalar bu stratejileri ise, internet, TV, gazeteler, dergiler, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, FTO, İhracatçılar Birliği (TİM, KİB) ve Ziraat Odalarından takip etmektedirler. Benzer şekilde konuyla ilgili yeni mevzuatları da, TSE, GTHB, internet ve üye olunan dergilerden takip edebilmektedirler.

➤ **Yasal mevzuatların takibi**

Fındıkla ilgili mevzuatlar TSE, Ekonomi Bakanlığı ve Gıda Tarım İl Müdürlüğünden gelen tebliğlerden, internet ve üye olunan dergilerden takip edilmektedir.

➤ **Pazarların geliştirilmesi ve yeni pazarların belirlenmesine yönelik çalışmalar**

Müşteri odaklı yani beklentilere göre üretimlerini şekillendirdiklerini söylemek mümkündür. Devlet desteği ile üretim tesisini modernize eden ve entegre tesis olarak üretim yapmaya hazırlanan firmaların olduğu görülmüştür. Bu da Samsun ilinde ilk entegre tesis olarak yeni pazarların açılacak olduğunu göstermektedir.

➤ **Ürün kalitesinin belirlenmesi**

Fabrikaların kalite standartları incelendiğinde, TSE, ISO ve HACCP kriterlerine göre, piyasada bulunan benzer ürünlerin kalitesine göre, pazar araştırmasına göre ve işletmenin mevcut durumuna göre kalite geliştirdikleri belirlenmiştir. Çarşamba'da 5 tane firmadan 3 tanesinin kalite belgeleri mevcuttur ve bu standartlara uygun üretim yapmaktadırlar. Bu bağlamda ürün kalitesinin uygunluğu sektörün gelişimi açısından olumlu bir durum olduğu anlaşılmıştır.

4.10. Bölgedeki Fındık Üretimine İlişkin SWOT Analizi

Araştırma bölgesindeki fındık üretimi ve buna ilişkin yayım yaklaşımlarına yönelik mevcut durumu daha iyi sentez edebilmek ve buna bağlı gelecekteki amaçlara ulaşabilmek için SWOT Analizi yapılmıştır. Mevcut SWOT analizi, üreticiden elde edilen veriler ışığında oluşturulurken, sektöre ilişkin ikincil kaynaklarda bu prosese ışık tutmuştur. SWOT Analizi 4 bölümden oluşmaktadır. Güçlü yönler, zayıf yönler, tehditler ve fırsatlar olmak üzere dört bölüm halinde detaylandırılabilir.

GÜÇLÜ YÖNLER

- Fındık üretimi ile istihdam yaratılması
- Üretilen fındığın kalite bakımından muadilinin olmaması
- Fabrikaların kontrat usulü çalışabiliyor olması
- Üreticilerin genelinin orta yaş grubunda olması, yani dinamik bir işletmeci profilinde olması
- Eğitim düzeyi bakımından ilkokulda olsa bir okul mezunu olma oranının yüksek olması
- İşletmelerin sadece fındık üretme oranının %94 olması. Bu durum üretimde uzmanlaşmayı doğurmuştur
- Toplam arazi varlığının %80' inin fındık arazisi olması
- Sorun ve sıkıntı durumlarına tedbir olarak ilaç bayi ağının kuvvetli olması
- Mevcut fındık fabrikalarının ihracat yapabiliyor olması
- Üretim konusunda çok sık sorun yaşanmaması
- Ürün tahsilâtının zamanında yapılıyor olması
- Sermaye ve Pazar sorununun olmaması, dolayısıyla sürdürülebilir bir üretim sağlanması

ZAYIF YÖNLER

- Üreticinin internet gibi çağdaş iletişim araçlarını kullanabilme kabiliyetinde olmaması
- Üretimle ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla görüşme sıklığının neredeyse hiç olmaması
- İlçe de üretici birliklerinin aktif olmaması
- Tarım danışmanlarının az sayıda olup, üreticilerin çok az bir kısmına ulaşması
- Fındık üretimiyle ilgili üreticinin dergi ve broşür türü basılı yayın araçlarından faydalanmaması
- Mevcut sorunlarıyla ilgili olarak üreticinin herhangi bir merciden bilgi edinme düzeyinin çok az olması
- Fındık üretiminin uluslararası rekabette eksik kalması
- Kredi maliyetlerinin fazla olması
- Fındık politikasından kaynaklı olarak fındığa ikame ürün çeşitliliğinin fazla olması
- Fındık işleme sanayinin yetersizliği
- İç tüketimin düşük olması
- Tüketim kampanyalarının düşük oluşu
- İhracatlarda işlenmiş fındık satışının az olması

FIRSATLAR

- Dünya fındık üretiminin %70' ine sahip olması
- Fabrikaların ürün tanıtımındaki etkinlik düzeyinin fazla olması
- Bölge koşullarının organik üretim için elverişli olması
- Patent ve marka tescili için uygun koşulların varlığı
- Dışa dönük ticaret anlayışının varlığı ile uluslararası piyasalara hakim olunabilir
- Pazarlama konusunda üreticinin önemli ölçüde bir sorununun olmaması
- Fındık işleme sanayinin üretim sahalarına yakın olması
- Fabrikacılardan birçoğunun ihracatçılar birliği yönetimi içerisinde olması
- Entegre tesis için devletin destek vermesi

TEHDİTLER

- Verimli taban arazilerde fındık üretim alanlarının olması ve bunun tarım topraklarında yanlış üretime neden olması
- Değişen iklim koşulları neticesinde üretimin risk büyüklüğünün artması
- Miras yoluyla arazilerin bölünmesi ve üretim alanlarının küçülmesi
- Fındık üretim politikasından kaynaklı olarak başka ülkelerin ön plana çıkması
- Piyasalardaki istikrarsızlık nedeniyle fındık fiyatlarındaki dalgalanma
- Bölgedeki üreticinin sermaye sıkıntısı nedeniyle tüccara bağımlı olması
- Tarımsal örgütlenmenin, yetersizliği
- Fındık işleme sanayindeki aksaklıklar
- Mevcut arazilerdeki hastalık ve zararlı potansiyeli
- Rakip ülkelerin fındık üretimini arttırma ve geliştirme çalışmalarının yoğunlaşması
- Türkiye'nin dünyadaki fındık üretim oranının giderek azalması

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Samsun ili Çarşamba ilçesinde fındık üretiminde yayım yaklaşımlarının ele alındığı bu çalışma, 125 üretici ve bazı fındık işleyen sanayiciler temelinde boyutlandırılmıştır. Araştırmadan anket yoluyla elde edilen veriler, tablolar haline dönüştürülmüş, frekans ve yüzdeler üzerinden değerlendirilmesi yapılmıştır. Buna ek olarak, SWOT analiziyle yöredeki fındık üretiminin olumlu ve olumsuz yönleriyle birçok etken göz önünde bulundurularak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, araştırmadan elde edilen sonuçları şu şekilde özetlemek mümkündür.

Araştırmaya katılan üreticilerin takriben $\frac{3}{4}$ ' ü erkek görülse de aslında kadınların sadece resmîyette arazi sahibi olup geri kalan üretimle ilgili konularda pek söz sahibi olmadığı, köy koşullarında bir gerçektir. Fındık üreticileri arasındaki kadınlara genelde miras yoluyla kalan üretim yerleri, eşi akrabası vs. tarafından işletilmektedir. Bunlara istinaden, kırsal alanda yaşayan kadınları tarımsal konularda ve ekonomik faaliyetlerde eğitim-yayım yöntemleri ile eğitmek, tarımsal üretimdeki kaliteyi arttırmak, kadınların daha aktif rol almalarını sağlamak ve kırsaldaki kadının ekonomik ve sosyal konumunu iyileştirmek ve güçlendirmek gereklidir. Tarımda kadın girişimciliğin güçlendirilmesi ile ilgili projelere destek verilmeli ve devam ettirilmelidir.

Üreticilerin yaş durumları incelendiğinde, bölgede %76,8 oranının da verimlilik çağında üretici olduğunu göstermektedir. Verimlilik çağında üretici sayısının fazla olmasıyla yeniliklerin benimsenmesi ve yayılmasının daha hızlı gerçekleşebileceği ve Çarşamba ilçesindeki %76,8'lik verimli üretici çoğunluğunun buna müsait olduğunu görebilmekteyiz.

Eğitim durumları ele alındığında ise, üreticilerin %65,6 gibi önemli bir oranının ilkokul mezunu olduğu görülmüştür. Çarşamba ilçesindeki fındık üreticisinin eğitim seviyesinin büyük çoğunluğunun ilkokul mezunu olması, hatta %8 okur-yazar olmayan üreticinin bulunması kırsal kalkınma, tarımsal yeniliklerin kabulü ve tarımsal yayım açısından olumsuz bir durum arz etmektedir.

Çarşamba ilçesinde arazi varlığı olarak büyük işletme hiç yoktur. Çarşamba' da 1-100 dekar genişliğindeki küçük işletmelerin oranı %96 olup, 101-250 dekar genişliğindeki orta büyüklükteki işletmelerin oranı %4 olarak görülmektedir. Bu veriler doğrultusunda Çarşamba' da küçük aile işletmesi yapısının hakim olduğu anlaşılmaktadır.

Üreticilerin %94,4' ünün arazilerinde yalnızca fındık ürettiği söylenebilir. Bu durum onların fındık konusunda süreğen bir üretim modeline sahip olduğunun göstergesi olmakla birlikte, üreticilerin fındık konusunda ihtisaslaştığını da ortaya koyabilmektedir. Aynı zamanda devlet desteğiyle verimli topraklarda alternatif ürünlere yönelen üreticilerin fındığını söküp yerine alternatif yeni ürüne geçip zarara uğramaları (sebzelerin depolama ömürleri, fiyatı, pazarı satışı v.b. nedenlerden) neticesinde tekrar fındık üretimine yönelmeleri böyle bir sonucu ortaya çıkarmaktadır.

Üreticilerin fındık üretimi ile ilgili görüştükları kurum ve kuruluşlar dikkate alındığında, sık olarak tüccar ve fabrikacılarla görüşmekte oldukları belirlenmiştir. Ara sıra görüştükları kuruluşlar arasında ilk sırayı ilaç bayileri alırken, tarım ilçe müdürlüğü ve ziraat odası sırayı takip etmektedir. Ziraat Odası üreticiye tarım danışmanlığı isteğı doğrutusunda danışman göndermektedir. Fakat ilçe tarım müdürlüğünün onay verdiği kadar bünyesinde tarım danışmanı çalıştırabiliyor. Şu an ilçe de Ziraat Odası'na bağılı 8 tane tarım danışmanı, 26.250 adet aktif fındık üreticisi bulunmaktadır. Bu bağlamda tarım danışmanlarının sayısının üretici sayısına oranla çok az olması, tarım danışmanlarının yeterli etkinlikte olamadığını ve üreticilerin çok az bir kısmına ulaşabildiklerini göstermektedir. Fındık üreticilerinin tarım danışmanlarıyla iletişimleri çok iyi olup cep telefonu vasıtasıyla her zaman ulaşılabilir olması üretici için olumlu bir yön olduğu tespit edilmiştir. Üreticilerin üretici örgütleri ile hiç görüşmedikleri belirlenmiştir. Buradan da anlaşılacağı gibi, üreticilerin örgütlenme konusundaki eğilimlerinin çok düşük olduğu, hastalık ve zararlılarla mücadele konusunda ihtiyaç oldukça ilaç bayileriyle ve ziraat odasına bağılı tarım danışmanlarıyla görüştükları ve tüccar-fabrikacı boyutunda ise bu zümreye bir bağılılık ve ticari ilişki yoğunluğu içerisinde olduklarını söyleyebiliriz. Bu bağlamda Çarşamba'daki fındık üreticilerinin, yayımcılar ve çiftçi örgütleriyle iletişiminin yok denecek kadar az olduğu görülmüştür. Kırsal kalkınma, girişimcilik, yeniliklerin yayılması açısından oldukça olumsuz bir durumdur.

Fındık üretimiyle uğraşan çiftçilerin iletişim araçları incelendiğinde, %68,0' inin internet kullanmadığı, internet kullananların ise %77,5' sinin internetten bilgi edindikleri belirlenmiştir. %97,6'ının cep telefonu kullandıkları, cep telefonu kullananların da %71,31' inin SMS gönderip aldıkları görülmüştür. Buradan yola çıkarak çoğu Ziraat Odası'nda ÇKS' ne kayıtlı olan üreticilerin cep telefonuna SMS ile gönderilen bilgilerin üreticiye ulaştığını görebiliyoruz. Başka bir iletişim aracı olan TV den tarımla ilgili program izleme durumları incelendiğinde, %72,8' inin izlediğı saptanırken, dergi ve broşür okuma konusunda üreticilerin %80' inin yetersiz kaldığı ifade edilebilir. Buradan hareketle, üreticilerin internet

haricinde SMS yoluyla bilgilendirmelere genel olarak açık olduğu, görsel medyayı etkin kullanabildiği ancak yazılı medyayı takip etme konusunda başarısız olduklarını söylemek mümkündür. Cep telefonu ve görsel medyayı etkin kullanmaları kırsal kalkınma girişimciliğin teşviki ve bilginin yaygınlaştırılması açısından önemli bir gelişimdir.

Üreticilerin fındık üretim sürecinde karşılaştıkları sorunlar incelendiğinde, %98,4 ile pazarlama ve %95,2 ile depolama gibi kalemlerde hiç sıkıntı yaşamadıkları belirlenmiştir. Öte yandan, %17,6 ile hastalık zararlılarla mücadele, %13,6 ile iklim koşulları, %6,4 ile teşvik/hibe/kredi ve %6,4 ile yabancı ot mücadelesi gibi aşamalarda ise sık sık sorun yaşadıkları gözlenmiştir. Ana hatlarıyla fındık üretim sürecinde, büyük bir anormali yaratacak sorunlarla karşılaşmadığı, ancak her üretim sürecinde yaşanması muhtemel bir takım sorunlardan düşük oranda da olsa söz etmek mümkündür. Bu sorunlara yönelik bilgi edinme düzeyleri incelendiğinde, %64 tarımsal ilaç kullanımı, %55,2 hastalık ve zararlılarla mücadele, %42,4 gübreleme ve %36,8 teşvik hibe kredi gibi aşamalarda bilgi edinmeye gerek duydukları gözlenmiştir. Sonuçlar incelendiğinde, bilgi gereksinimleri, ihtiyaç duydukları alanlarla paralellik göstermektedir. Buradan hareketle, yöredeki fındık üreticisinin öğrenmeye açık olduklarını ve ihtiyaç durumuna göre bilgi talebinde bulunabilecek bir yapıda olduklarını söylemek mümkündür. Buna istinaden ihtiyacın yoğun olduğu faaliyetlerdeki yayım hizmetlerinin durumu değerlendirilmeli, çoğunluğa ulaşılabilir hale getirilmelidir.

Yöredeki fındık üreticisinin, tarımsal ilaç seçiminde bilgi aldığı kaynakların başında %65,6 ile ilaç bayileri gelmektedir. Benzer şekilde, hastalık ve zararlılar konusunda bilgi aldıkları kaynakların başında %56,8 ile ilaç bayileri gelmektedir. Bu sonuç göstermektedir ki, ilaç bayileriyle olan ilişkiler yoğun şekilde devam etmektedir. Üreticilerin, bayilerden aldıkları yardımlardan memnun oldukları ve güven esaslı bir ilişkinin varlığı aşikârdır. Tarım danışmanlarının ise yaklaşık ¼ oranında üreticiye bilgi aktarımında bulunduğu görülmüştür. Bu bağlamda üreticinin en çok bilgiye ihtiyaç duyduğu konularda yayım hizmetlerinin etkinliğinin ve ulaştığı üretici sayısının çok az olduğu anlaşılmaktadır.

Fındık üretimini etkileyen temel faktörler değerlendirildiğinde, üreticilerin %79,2 gibi büyük bir oranının iklim koşullarından (don tehlikesinden) etkilendikleri belirlenmiştir. Bu durum, tarım sektörünün en önemli özelliklerinden biri olan doğal koşullara bağlı oluşun, dolayısıyla da rizikonun büyük oluşunun bir göstergesidir. İklim koşullarına karşı alınacak önlemler ve yapılan mücadele yöntemleriyle ilgili araştırmaların artırılması ve

hızlandırılması gerekmektedir. Sonraki aşamada hızlıca üreticiye yayılması ve benimsenmesi sağlanmalıdır.

Üreticilerin ürün pazarlamasıyla ilgili genel durumları incelendiğinde, herhangi bir sorunla karşılaştıklarını söylemek güçtür. Ancak burada dikkat çeken bir durum, üreticinin hasattan önce tüccardan, bayiden vs almış olduğu nakdi yardım (bir nevi kredi) çiftçinin yaşadığı sermaye sorununu örtebilmektedir. Bununla birlikte tüccara bağımlı olan çiftçi, değerinde satılamayan ürün gibi ayrıntılar gün yüzüne çıkabilmektedir. Devlet desteğinin yetersiz oluşu da bunu desteklemektedir. Pazar fiyatında yaşanan ikilem ise, serbest piyasa koşullarında gerçekleşen fındık fiyatlarında üreticinin kimisinin umduğunu bulup, kimisinin de bulamamasıyla alakalıdır. Genel olarak fiyat dengesizliği çiftçilerin yarıya yakını olumsuz yönde korkutmaktadır. Bu durum, devletin fındık politikasında piyasada fiyat belirleyici olmaktan vazgeçtiği dönemde itibaren yaşanabilmektedir. Bu bağlamda fındık üreticisine sermaye sıkıntısını ortadan kaldıracak şekilde devlet desteğinin artırılması ve pazar fiyatı konusundaki tedirginliğin giderilmesi sağlanmalıdır.

Araştırmanın bir diğer ayağı olan fındık işleyen üreticilerdir. Söz konusu üreticilerle ilgili değerlendirmeler yapılacak olursa, üreticilerin sorunlarını Türkiye İhracatçılar Birliği (TİM) , Karadeniz İhracatçılar Birliği ve Fındık Tanıtım Grubu (FTG) gibi kuruluşlarda dile getirdikleri, ürün pazarlamasında broşür, katalog gönderme, fuarlar, gazete, dergi, reklam araçları, web sitesi ve satış elemanlarının gerekirse firma sahiplerinin müşteri ziyaretleriyle tanıtıldıkları belirlenmiştir. İşletmelerin çeşitli fuarlara katılım durumları sadece ziyaretçi bağlamında gerçekleşmektedir. Entegre ürün işlenmemesinden dolayı ürün tanıtımı için yurt dışı fuarlar da bulunamamaktadırlar. Bu nedenle entegre üretim yapan firmaların artırılması gereklidir. Firmaların iletişim ağlarının etkin olduğu gözlenmiştir. Fındık tanıtım grubu ve internet yoluyla birçok şeyi eş anlı olarak kontrol edebilmektedirler. Firmalar fındık üretimine yönelik gelişim çabalarına katkıda bulunmak adına, üniversitelerden, konuyla ilgili yapılmış tezlerden ve devlet kurumlarından yardım aldıkları belirlenmiştir. Söz konusu firmaların 3 tanesi ihracat yapabilmektedir. İhracat mekanizmasında rol alan kuruluşların etkinliği yadsınamaz bir gerçektir. Bu firmaların, TSE, ISO ve HACCP gibi kalite yönetim sistemlerine sahip oldukları ve belirli bir standardizasyona sahip olduklarını söylemek mümkündür.

Öneri olarak, yöredeki fındık üreticileri sermaye sorunundan kurtarılmalı ve gerekli desteklemeler tatmin edici düzeyde sağlanmalıdır. Serbest piyasa koşullarında oluşan fındık

fiyatlarını, üretici gelirlerine yönelik oluşturacak olumsuz durumları önleyecek şekilde organize edilmelidir. Üreticilerde örgüt bilincinin oluşturulması yönünde çalışmalar başlatılmalı ve sürdürülebilir olması sağlanmalıdır. Bununla birlikte, yörede uygun alanlarda organik fındık üretimi yapan üreticilerin daha fazla desteklenmesi ve buna yönelik çalışmaların artırılması, sektörün genişlemesi açısından katkı sağlayacaktır. Önemli bir öneri olarak, fındık işleyen sanayicilerde entegre üretim ve ürün çeşitliliğinin artırılması gereklidir. Bu bağlamda ulusal boyutta rekabeti arttıracaktır. Üreticilerin üretim konusunda bilgilenmelerine yani yayım faaliyetleri açısından interaktif yöntemlere ağırlık verilmelidir. Bu hem zaman kazanmak açısından önemli hem de bilgiye ulaşım kolaylığı açısından önem arz etmektedir. Bu sebeple fındık üreticisinin özellikle en çok bilgiye ihtiyaç duyduğu hastalık ve zararlılarla mücadele ile ilaç seçimi konusunda tarım danışmanlarının etkisinin artırılması gereklidir. Tarım danışmanlarının etkinliğinin artması içinde üretici başına düşen tarım danışmanı sayısının yeterli sayıda olması gereklidir. Bakanlığın, ziraat odasını ve üretici birliklerini tarım danışmanı çalıştırma açısından daha fazla desteklemesi gereklidir. Bu sayede atıl durumda bulunan tarım danışmanlarının etkinliği artırılarak birçok konuda üreticinin yardım alabilecek düzeye getirilmesi de önemli bir öneri olarak geliştirilebilir.

6. KAYNAKLAR

- Aktaş Y (1976). Aşağı Seyhan Sulama Projesindeki Çiftçi Eğitim Servislerinin Türk Tarımsal Yayımına Katkısı, Sulama Proje Alanlarındaki Zirai Yayım ve Kooperatifçilik Seminerinde Sunulan Bildiri, Adana.
- Alagöz E (2005). Aşağı Seyhan Ovasına Adana Tarım İl Müdürlüğü Yayım Elemanlarınca Götürülen Yayım Hizmetlerinin Analizi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Altındağ M (2015). Samsun Tarımsal Yapısındaki Değişim, Ziraat Mühendisleri Odası Yayınları, Samsun.
- Anonim (2014). Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK), www.tuik.gov.tr.
- Axinn G H (1998). Guide on alternative extension approaches. Agricultural Education and Extension Service, Human Resources, Institutions and Agrarian Reform Division. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- Bernet T, Ortiz O, Estrada RD, Quiroz R, Swinton SM, (2001). Tailoring Agriculture Extension to Different Production Contexts: A User-Friendly Farm-Household Model to Improve and Decision-Making for Participatory Research, Michigan State University, East Lansing, USA.
- Bindlish V, Evenson R (1993). Evaluation of the Performance of T&V Extension in Kenya, World Bank Technical Paper, No: 208.
- Boyacı M (1998). Manisa İlinde Tarımsal Bilgi ve Teknoloji Akışı (Enformasyon) Sisteminin Yapısal Özellikleri, Sorunları ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Araştırma: Manisa İli Örneği, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Doktora Tezi, İzmir.
- Ceylan İC (1988). Ankara'nın Çubuk İlçesinde Tarımsal Teknolojik Yeniliklerin Yayılması ve Benimsenmesinde Televizyonda Tarımsal Paylaşmaların İzlenmesi ve Etkileri, AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Ceylan İC (2008-2009). Tarımsal Yayım ve İletişim Ders Notu, A.Ü. Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü.
- Contado TE (1990). Agricultural Extension Approaches: What FAO's Case Studies Reveal. Global Consultation on Agricultural Extension 4-8 Aralık 1989. Rome-Italy. S.43-76.
- Çağlıyan A, Durmuş E (2004), " Türkiye Fındık Üretim Alanlarının Coğrafi Dağılışı", Üçüncü Milli Fındık Şurası Tebliğler Kitabı, 10-14 Ekim, Giresun, s.499 – 514.
- Demirtaş M, Gürler A Z (1994). Türkiye'de Uygulamaya Konulan I. Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projesinin Türk Tarımının Gelişmesine Etkileri. Türkiye 1. Tarım Ekonomisi Kongresi, İzmir, Cilt:2, s.402-411.
- Deniz E, (2009). "Fındık Sektör Raporu", Avrupa İşletmeler Ağı, Karadeniz.

- Harman C, (2013). Karadeniz Bölgesindeki Endemik Tarım Ürünleri: Fındık, Çay ve Kivinin Üretimi, Pazarlanması ve Tüketimi. Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Güngör Y, (1990). Tarımsal Yüksek Öğrenimin Bugünü, Türkiye Ziraat Mühendisliği 3. Teknik Kongresi, 8-12 Ocak 1990, MAYA Matbaacılık Ltd. Sti, Ankara.
- Gürgen Y (1989). Adana Tarım İl Müdürlüğündeki Yayım Elemanlarının Yayım Niteliklerini Belirleme Üzerine Bir Araştırma, Ç.Ü.Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt.4, Adana.
- Hülse R (1979). Aus- und Fortbildung der Beratungskrafte zur Erfüllung der Sozi-Ökonomischen Beratungsaufgaben, Göttingen.
- Kara FÖ, Aktaş Y, Işgin T, 2004. Şanlıurfa İlinde Tarımsal Yayım Hizmetlerinde Kadının Yeri, Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi, Birikim Matbaacılık Ltd. Şti., Ankara.
- Karaçayır H F(2010). Elma Üretimi Yapan Tarım İşletmelerinde Tarımsal İlaç Kullanımında Yayım Yaklaşımları; Karaman İli Örneği, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kayabaş Z (2016). İstanbul İli Silivri İlçesinde Tarımsal Üretim ve Yayım Yaklaşımlarının Analizi Üzerine Bir Araştırma, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kayalak S(2009), "Türkiye Fındık Piyasasındaki Ekonomik Değişkenlerin Yapısal Değişimi ve Zaman Serisi Analizi", Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Yayınlanmış Doktora Tezi.
- Kır S(2013). Konya İli Karapınar İlçesi Küçükbaş Hayvancılık İşletmelerinde Çalışan Kadınların Bilgiye Ulaşım Düzeyleri ve Yayım Yaklaşımları, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kızılaslan N(1997). Tokat İli Merkez İlçede Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerine Katılımı Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörler Üzerine Bir Araştırma, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Tokat.
- Kızılaslan N, Sipahi C (1999). Tokat İli Artova İlçesinde Tarımsal Yayım Çalışmaları, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt:16, Sayı:1 ISBN:1300-29110, Tokat.
- Kızılaslan N (2009). Çiftçilerin Tarımsal Yayım Konusundaki Tutum ve Davranışları (Tokat İli Yeşilyurt İlçesi Araştırması), TUBAV Bilim Dergisi, Cilt:2 Sayı:4 S:439-445, Ankara.
- Kumuk T, Akgüngör S, Abay C, Atış E, (1995). Is the Training and Visit Based Extension an Alternative to Conventional System?: The Turkish Experience, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt: 32, Sayı:3.
- Kumuk T, Oktay E, 1994. Türkiye'nin Kırsal Kalkınma Deneyimlerinin Işığı Altında Tarımsal Yayım Yaklaşımları. Örgütlenme, Organizasyon ve Yayım Öğretimi Üzerine Kimi Görüşler. Tarımsal Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayım Serisi No:1 İzmir.(6)8(s).

- Morre M (1984). Institutional Development, The World Bank and India's New Agricultural Extension Programme, Journal of Development Studies, 303-317.
- Oktay E, Boyacı M, Bayaner B, Sakarya H (1995). Bilgi ve Teknoloji Akışında Etkinliğin Sağlanması, Türkiye Ziraat Mühendisliği 4. Teknik Kongresi, Ankara.
- OTB (2010) Ordu Ticaret Borsası “Fındık İhtisas Borsası,” Toplantı Raporu, Ordu
- OTB (2011) Ordu Ticaret Borsası “Fındık Sanayi Sektöründeki İşletmelerin Sorunları,” Raporu, Ordu.
- Özçatalbaş O, Gürgen Y, (1998). Tarımsal Yayım ve Haberleşme, Baki Kitabevi, Adana.
- Özkaya T (1988). Ege Bölgesinde Seçilmiş Bazı İllerde Süt Sığırcılığına Yönelik Tarımsal Yayım Stratejisinin Analizi, Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, İzmir.
- Pickering DC (1983). Agricultural Extension: A Tool for Rural Development, Agricultural by Training and Visit System, The Asian Experiences (Ed. MM. Cernea, J.K. Coulter, A. Russell), World Bank, Washington D.C.
- Sezgin A, Kaya E T, Külekçi M, Kumbasaroğlu H, (2010). Tarımsal Yeniliklerin Benimsenmesinde Etkili Olan Faktörlerin Analizi: Erzurum İli Örneği, Türkiye IX. Tarım Ekonomisi Kongresi, Şanlıurfa, 2010.
- Sobutay T (2006). Fındık Sektör Araştırması. İstanbul Ticaret Odası Dış Ticaret Şubesi Uygulama Servisi.
- Şentürk C O (2013). Çeltik Üretimi Yapan Tarım İşletmelerinde Tarımsal İlaç Kullanımında Yayım Yaklaşımları; Edirne İli Örneği, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Taluğ C (1975). Tarımda Teknolojik Yeniliklerin Yayılması ve Benimsenmesi Üzerine Bir Araştırma, A.Ü. Ziraat Fakültesi Tarım Politikası ve Yayım Kürsüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Taluğ C (1990). Tarımsal Araştırma-Geliştirme ve Yayım Hizmetlerinin Tarımsal Verimlilik Açısından İncelenmesi. MPM Yayınları:433 Ankara. s.57-66.
- Taluğ C, Tatlıdil H (1993). Tarımsal Yayım ve Haberleşme Ders Kitabı, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Baskı Ofset Ünitesi, Ankara.
- TMO (2010). Toprak Mahsülleri Ofisi “2010-2014 Stratejik Plan,” Raporu, Ankara.
- Yavuz G (2007). Fındık Durum ve Tahmin 2007/2008 Raporu. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz Çoban M (2006). Türkiye'de Geleneksel Yayım Yaklaşımı ile Eğitim Ziyaret Yayım Yaklaşımının Karşılaştırmalı Analizi (Çorum ve Sivas İlleri Örneği), Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

ÖZGEÇMİŞ

01.05.1983 tarihinde Ordu ili Kumru ilçesinde doğdu. İlköğretimi Samsun Seyfi Demirsoy İlköğretim Okulu, liseyi Samsun Mithat Paşa Lisesi'nde tamamladı. 2007 yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Gıda Mühendisliği Bölümü'nden mezun oldu. 2007 yılında Çarşamba ilçesinde fındık sektöründe öncü olan özel bir firmada Gıda Mühendisi / Kalite Kontrol Yöneticisi olarak göreve başladı. Ayrıca ek olarak ihracatlarda Sorumlu Denetçi ve İş güvenliği Uzmanı olarak görev üstlendi. 2007-2013 yılları arasında fındık sektöründe bir fiil mühendislik yaptı. 2013 yılında Namık Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi bölümünde yüksek lisansa başladı. Edirne / Uzunköprü ilçesinde tarım ürünleriyle ilgili sektörde gıda mühendisi olarak görevine devam etmektedir.